Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΙΟΝΟΣ Ε'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακη 19 τοῦ Τρυγητῆ 1907 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οἰκονόμου ἀριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 237

Μὴ ζητᾶς στὰ λατινικὰ πῶς θὰ μιλήσεις καλὰ γερμανικά. Ρώτα τὴ μάννα στὸ σπίτι, τὰ παιδιὰ στοὺς δρόμους, τὸν ἁπλοϊκὸ ἄθρωπο στὸ παζάρι. Κοίταζέ τους στὸ στόμα πῶς μιλοῦν κ' ἔτσι γράφε.

ΛΟΥΘΗΡΟΣ

Ὁ καλὸς γραφιᾶς λέει καινούρια πράματα μὲ συνηθισμένες λέξες.

SCHOPENHAUER

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΙΣ. Ἡ «Ἀρρωστη Δούλα» (συνέχεια).
ΔΗΜΟΣ ΝΟΣΙΩΤΗΣ Χωριάτικα γράμματα.
Α. ΝΤΑΛΟΣ. Στοὺς δημοτικιστάς.
Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ. Μεταφραστικὴ ἀπολογία.
Κ. ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ. Παγωνιά.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ Λέκας Ἀρβανίτης, Κώστας Γαζίας, Α. Κουμαριανός.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ὁ,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΣΤΟΥΣ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΑΣ

Ἐδῶ κι ἑνάμισυ μῆνα βγῆκε «τὸ κοινωνικόν μας ζήτημα» τοῦ Γ. Σκληροῦ. Οἱ ἐφημερίδες οὔτε τὸ ἀνάφεραν κἄν, ἐξὸν ἀπὸ λίγα λόγια τῆς «Ἀκροπόλεως». Ἡ δημοσιογραφικὴ ἐπιπολαιότητα ὠργίαζε στὴν ἐκλογικὴ ἀναμπουμποῦλα καὶ ἡ σιγή της μοῦ φάνηκε φυσικώτατη· ἄλλως τε καὶ συζήτηση μαζί τους θἄτανε σὰ νὰ συζητοῦσες μὲ τὸ μητροπολίτη γιὰ τὴν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ ἢ μὲ τὸ Μιστριώτη γιὰ τὴ μητρική μας γλῶσσα. Μὰ τοῦ Νουμᾶ τὰ φύλλα τὰ διάβαζα μὲ μεγάλη προσδοκία περιμένοντας κάποια σοβαρὴ κρίση. Γιατὶ ὁ Σκληρὸς μιλᾶ καὶ γιὰ ζητήματα ποὺ εἶναι ἡ καθημερινὴ τροφὴ τῶν δημοτικιστῶν καὶ ἐξετάζει τὰ κοινωνικά μας φαινόμενα, ὅπως ποτὲ ὡς τὰ τώρα δὲν ἐξετάστηκαν· ἂν ἀφήσωμε τὴν τέχνη — Ἐφταλιώτη καὶ προπάντων Καρκαβίτσα καὶ Καμπύση — στὸ βιβλίο τοῦ Φωτιάδη, τὸ μόνο παιδαγωγικὸ ἔργο ποὖχομε στὸν τόπο μας, βρίσκεις κάποιες νύξεις γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς κοινωνικῆς μας καταστάσεως. Ἐδῶ ἐδημιούργησε πρῶτος ὁ Στέφανος Ραμᾶς καὶ «τὰ παλιὰ καὶ τὰ καινούργια» εἶναι ἡ πρώτη καὶ εἰλικρινὴς προσπάθεια νὰ ἐξεταστοῦνε ἐπιστημονικὰ τὰ κοινωνικά μας φαινόμενα. Ἐρευνῶντας ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ τὰ χάλια τους προχωρεῖ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα στὶς διαδοχικὲς αἰτίες, καὶ ἀκολουθώντας τὴν ἁλυσίδα τῶν αἰτιατῶν, ἢ ὅπως ὁ ἴδιος λέγει, ξεπλέκοντας τὸ πολύπλοκο δίχτυ φτάνει σὲ μιὰ ἀρχικὴ αἰτία, τὴ γλῶσσα, καὶ μᾶς τὴν ἀποδείχνει ὡς τὴν πηγὴ τοῦ κακοῦ. Μόνο μέσο σωτηρίας προτείνει τὴ ριζικὴ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση. Ἀλλὰ ἡ ἔρευνά του δὲ στηρίζεται σὲ στερεὸ ἔδαφος καὶ ἡ μέθοδός του τριβολίζοντας μᾶς παρουσιάζεται ἄλλοτε δυϊστικὴ καὶ ἄλλοτε μονιστική. Τὴν ἀφορμὴ τὴ βρίσκει στὸ περιβάλλον μας. Τραγικὴ προσπάθεια εἶναι τὸ βιβλίο του, ποὺ σοῦ θυμίζει κάπως τὶς προσπάθειες τοῦ Καμπύση. Καὶ στῶν δυὸ τὰ ἔργα νοιώθεις τὴν ἀπελπισμένη πάλη ποὺ κάνει τὸ ἄτομο, ἡ θέληση, μὲ τὸ φυσικὸ — ἕνα φυσικὸ γέννημα καὶ θρέμα τῆς νέας Ἑλλάδας — καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐσωτερικῆς πάλης ἕνα κομματιασμένο δημιούργημα. Ὁ Σκληρὸς γελῶντας πικρὰ μὲ τὴ δυϊστικὴ ἀντίληψη τῆς ἱστορίας στέκει σὰ σὲ στερεὸ ἔδαφος στὴν μονιστικὴ ἀντίληψή της. Ἀρχή του ὁ νόμος τῆς ἐξελίξεως. Ὁ «περὶ ὑπάρξεως ἀγὼν» ποὺ κυριαρχεῖ σὄλη τὴ φύση, ἀδύνατο νὰ μὴν ἰσχύῃ καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο· κι ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι «ζῶον πολιτικὸν» φανερώνεται ὁ ἴδιος νόμος στὴν κοινωνία «ὡς πάλη τῶν κοινωνικῶν τάξεων», ὡς ὁ ἀπαραίτητος παράγοντας τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς προόδου. Πόλεμος πατὴρ πάντων Οἱ λόγοι ποὺ κινοῦν τὴν κοινωνία εἶναι κυρίως οἰκονομικοί, ὑλικοί. Μὲ τέτοια μέθοδο προχωρεῖ στὴν ἀνάλυση τῆς σημερινῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας. Περιγράφει τὰ τρία στάδια τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως καὶ τὶς τρεῖς ἀνάλογες κοινωνικὲς τάξεις — εὐγενεῖς, ἡ τάξη τοῦ παρελθόντος, πλουτοκράται ἡ τάξη τοῦ παρόντος, καὶ ἐργάτες, ἡ τάξη τοῦ μέλλοντος. Κάθε ἄτομο ἔχει τὴν ψυχολογία τῆς τάξεώς του. Μὲ λίγα καθαρὰ λόγια καθορίζοντας τὴν ψυχολογία κάθε τάξεως καὶ δείχνοντας τὴ διαφθορά, ποὺ εἶναι σήμερα βουτηγμένοι οἱ μπουρζουά-πλουτοκράτες, βλέπει στὸν πιεζόμενο λαὸ τὴν ἐλπίδα καλυτέρου μέλλοντος. Φωτίζει τὰ λόγια του μὲ εὐρωπαϊκὰ παραδείγματα, κ' ἔτσι φτάνοντας στὸ σπουδαιότερο γιὰ μᾶς μέρος, στὰ ἑλληνικὰ παραδείγματα, μᾶς δείχνει τὸ Βυζάντιο στὴν ἀληθινή μορφή του, ἕνα καθαρῶς φεουδαλο-ἀριστοκρατικὸν κατασκεύασμα, καὶ παρακολουθῶντας τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη ἐξηγεῖ τὴν ἑλλην. ἐπανάσταση: «κατὰ βάθος ἦτο ἀστικὴ ἐπανάστασις προκληθεῖσα ὑπὸ τῆς πρωτοφανοῦς οἰκονομικῆς εὐεξίας τῶν ἔσω καὶ ἔξω ἀστικῶν στοιχείων, τῆς ἀφυπνίσεως τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος ἰδίως εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας ἀστικὰς τάξεις καὶ τοὺς λογίους τοῦ ἔθνους . . . . Οἱ Ἕλληνες κηρύζαντες τὴν ἐπανάστασιν ἐν ὀνόματι «τῶν μεγάλων παραδόσεων τῆς Ἑλλάδος» κυρίως διανοητικῶς καὶ ψυχολογικῶς ἔτεινον πρὸς τὰς πλησιεστέρας βυζαντινο-χριστιανικὰς παραδόσεις, μὲ τὰς ὁποίας εἶχον ἄμεσον ψυχολογικὴν σχέσιν. Ἰδεῶδες των ἦτο ἡ δυνατὴ ἀνασύστασις τοῦ πρώην Ἑλλ.-Βυζαντινοῦ κράτους, ἀποκρυσταλλωθὲν κατόπιν εἰς τὴν ἀρκετὰ οὐτοπιστικὴν μεγάλην ἰδέαν, μῖγμα συγκεχυμένων παρελθόντων ἀριστοκρατικῶν καὶ παρόντων ἀστικῶν ἰδεῶν καὶ ἐνστίκτων». Δυὸ δρόμοι ἔμειναν τώρα στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα νἀκολουθήσῃ: ὁ ἕνας τῆς πραγματικότητας — ποὺ τὸ νέο ἔθνος συναισθανόμενο τὶς μικρές του δυνάμεις, τὸν ἀστικὸ χαρακτῆρα του καὶ τὴ μεγάλη μεταβολὴ τῶν ἱστορικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν, θὰ κυττοῦσε νὰ συμμαζέψῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὶς οἰκονομικές, ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς δυνάμεις του· κι ἐλεύθερο ἀπὸ ἱστορικὲς παραδόσεις, συνήθως συντηρητικὲς καὶ ὀπισθοδρομικές, θὰ μποροῦσε ξεκαθαρίζοντας ὅλα τὰ νεκρὰ ἀπομεινάρια τῆς σκλαβιᾶς, φιλελευθερο, δημοκρατικό, προοδευτικὸ νὰ γίνῃ μιὰ «ἀνατολικὴ Ἑλβετία» — ὁ ἄλλος, τῆς φαντασίας, «τῶν μεγάλων ἱστορικῶν παραδόσεων» καὶ «τοῦ ἱστορικοῦ δικαίου». Τὸ ἔθνος μας, σύμφωνα μὲ τὴν τότε ψυχολογία του καὶ ἀνάπτυξή του, ἀκολούθησε τὸ δεύτερο δρόμο μὲ τὴν ἴδια σκληρὴ ἀναγκαιότητα ποὺ πέφτει τὸ βόλι στὴ γῆ. Κ' *ἔτσι γεννήθηκαν τἀναγκαῖα ἐπακολουθήματα, ποὺ παίρνομε σήμερα γιὰ αἰτίες.* «Ἡ πρώτη αἰτία ὅλης τῆς σειρᾶς τῶν ἀνωμάλων φαινομένων ἦτο ἡ τόσον ἱστορικῶς μοιραία καὶ ἀναπόφευκτος, ὅσον καὶ οὐτοπιστικῶς βλαβερὰ τάσις τοῦ ἔθνους, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, πρὸς πολιτικὴν «μεγάλων ἱστορικῶν παραδόσεων» ὄχι μόνον δυσαναλόγων πρὸς τὰς μικράς του δυνάμεις, ἀλλὰ μὴ ἀνταποκρινομένων ἐν πολλοῖς μὲ τοὺς παράγοντας τῆς πραγματικότητος. Ἡ πρώτη αὐτὴ *κεντρικὴ* οὕτως εἰπεῖν *αἰτία* κατ' ἀναπόφευκτον συνέπειαν ἐγέννησε δεύτερον κύκλον ἀτόπων καὶ βλαβερῶν φαινομένων: φανατικὴν συντηρητικότητα εἰς ὅλα, διαστροφὴν τῆς ἀληθείας, παραγνώρισιν τῆς πραγματικότητος, ὑποστήριξιν νεκρῶν τύπων καὶ συστημάτων, παντὸς τοῦ ἔχοντος ἱστορικὴν καὶ ὀργανικὴν σχέσιν μὲ τὸ παρελθόν. ἔστω καὶἂν αὐτὸ μετεβλήθη εἰς νεκρὸν ράκος, ἢ ἂν διὰ τῆς στασιμότητός του ἀπονεκρώνῃ ἢ ἀποβλακώνῃ τὸ περιβάλλον (*γλῶσσα, θρησκεία, ἠθικὴ κτλ.*), καταπολέμησιν πάσης ζωντανῆς, τολμηρᾶς ἰδέας κτλ. Τὰ δευτερεύοντα αὐτὰ ἀνώμαλα συμπτώματα συνεπέφερον ἀναγκαίως τρίτον κύκλον ἀνωμάλων καὶ λυπηρῶν συμπτωμάτων, ταῦτα τέταρτον καὶ οὕτω καθεξῆς . . . . Ἕκαστος ἐννοεῖ πλέον εὐκόλως, ὅτι *κριτικὴ δευτερευόντων ἢ τριτευόντων ἀνωμάλων συμπτωμάτων, εἶναι ἐντελῶς ἄσκοπος, ἐν ὅσῳ δὲν θίγεται ἡ κεντρικὴ αἰτία,* ὅπως μέχρι σήμερον δυστυχῶς *ὑφ' ὅλων* ἐγένετο!»

Καὶ βάζει τὸ δίλημμα: «ἡ ἐξακολούθησις τῆς μέχρι τοῦδε τακτικῆς τῶν μεγάλων ἱστορικῶν παραδόσεων μὲ ὅλα της τὰ βλαβερὰ παρεπόμενα — πᾶσα ἐπιθυμία καὶ δοκιμὴ ἐπαναφορᾶς ἄλλης κοινωνικῆς ἐποχῆς παρελθούσης, τῆς ὁποίας δὲν ὑφίστανται πλέον αἱ ἀνάλογοι οἰκονομικαὶ καὶ ἐν γένει κοινωνικαὶ συνθῆκαι, εἶναι καθαρὰ ματαιοπονία, μωρὰ οὐτοπία καταδικασμένη ἐκ τῶν προτέρων εἰς πλήρη ἀποτυχίαν — ἢ ἀμείλικτος κριτικὴ ἀνάλυσις, μεταρρύθμισις καὶ ἐν γένει ἐγκατάλειψις τῆς τακτικῆς αὐτῆς χάριν τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου».

Τὸ μαχαῖρι βαρεῖ στὸ κόκκαλο καὶ θὰ πονέσωμε ὅπως ποτέ Γιατὶ πρόκειται νὰ πολεμήσωμε τὸ φυσικό μας, νὰ κρυνηθοῦμε τὸν ἑαυτό μας, τὴ ζωή μας τὴν ἴδια—ἄλλων βλάπτει τὰ συμφέροντα καὶ ἄλλων θραύει τὰ εἰλικρινῆ μὲν, ἀλλὰ παιδαριώδη ὄνειρα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχασαν τὸ μέγα μέρος τῆς ζωῆς των. —Ἀλλὰ tertium non datur! Ὁ σκληρὸς χαλαστὴς μᾶς παρουσιάζεται στὸ συμπέρασμά του καὶ δημιουργὸς μαζί. Ἐδῶ ἀναλύοντας τὴ σημερινὴ Ἑλλ. κοινωνία μας; δίνει τὸν τρόπο τῆς δυνατῆς ἀναγεννήσεως. Φωτίζοντας καὶ διοργανώνοντας τὶς κατώτερες κοινωνικὲς τάξεις—ἀπὸ τὴν πλουτοκρατία μας δὲν περιμένει ἀπολύτως τίποτα— νὰ ἐξυψώσωμε τὸ ἀσυνείδητο σὲ συνειδητὸ καὶ ἡ πάλη. «ὁ ἀ παραίτητος παράγων τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς προόδου», θἀρχίση φέροντας τὰ ποθητὰ ἀποτελέσματα. «Μόνον ἐκείνη ἡ κοινωνικὴ κίνησις ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ πρακτικὴν σημασίαν καὶ ἐπιτυχίαν, ἡ ὁποία συμπίπτει μὲ τὴν φυσικὴν φορὰν τῆς ἐξελίξεως. τοιαύτη δὲ εἶναι ἐκείνη. ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται μὲ τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ συμφέροντα ὁλοκλήρου τάξεως καὶ ἑπομένως διεξάγεται ὑπ' αὐτῆς μετ' ἀδιακόπου φανατισμοῦ, μετὰ σταθεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, μὴ παύοντος οὔτε μίαν στιγμὴν, παντοῦ καὶ πάντοτε συνοδεύοντος τὸ ἄτομον καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικόν του βίον».

Ζητῶντας στοιχεῖα ἱκανὰ γιὰ κοινωνικὴ δράση ἀποτείνεται στοὺς δημοτικιστάς. Γιατὶ ὁ Σκληρὸς εἶναι θετικιστὴς καὶ ἀρχή του ὁ νόμος τῆς ἐξελίξεως. Καὶ οἱ μόνοι στὴν Ἑλλάδα ποὺ κατάλαβαν τὸ θαυμάσιο αὐτὸ νόμο, ἔστω καὶ μονομερῶς ὡς πρὸς τὴ γλῶσσα μόνο, καὶ κατώρθωσαν «εἰς τὸ μέσον τοιούτου ὠκεανοῦ ψεύδους καὶ ἀπάτης νὰ ἀπαλλαγοῦν ἰσχυρῶν προλήψεων» εἶναι οἱ δημοτικισταί. Τρέμοντας γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας, ὅπως τὴν κατάντησε ἡ ἔκφυλη μπουρζοαζία, μόνο ἀπὸ τὶς κατώτερες πιεζόμενες τάξεις περιμένει τὴν ἀναγέννηση· ἀπ' αὐτὲς τὰ μεγάλα ἰδανικὰ τοῦ μέλλοντος. Σὲ μᾶς οἱ λίγοι, ποὺ πολεμᾶνε μὲ τόλμη γιὰ πραγματικὴ ἀναγέννηση, εἶνε οἱ δημοτικισταί. Ἀλλὰ τὴν περιμένουν «ἐκ τῶν ἄνω» καὶ προσπαθοῦνε νὰ προσηλυτίσουν τὴν κυρίαρχη τάξη. Αὐτὴ ὅμως εἶναι παντοῦ καὶ πάντα συντηρητική, καὶ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα εἶναι στενότατα συνδεμένο μὲ ὁλόκληρο ἱστορικὸ καὶ πολιτικὸ σύστημα, ἕνα ἀτίμητο μεταλλεῖο γιὰ τὴν ἀχόρταγη πλουτοκρατία. Αὐτὴ θὰ λατρεύῃ πάντοτε τἀρχαῖα εἴδωλα, ποὺ νανουρίζοντας τὴ φτωχολογιὰ θὰ τὴν ἀφίνουν νἀπολαβαίνῃ ἀνενόχλητα τὰ πολλὰ προνόμιά της. Ἀπὸ μεγάλα οἰκονομικὰ συμφέροντα θὰ ἐναντιώνεται λυσσασμένα στὴ γλωσσικὴ-ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση, ἐνῷ ὁ σκλάβος λαὸς εἶναι ὁ φυσικὸς σύμμαχός μας. Γι' αὐτὸ καταφεύγει «στοὺς ἀναμορφωτὰς τῆς γλώσσας. Ἐξετάζοντας τὴν τακτική τους, σύμφωνη μὲ τὴν ἀντίληψη ποὺ χουν γιὰ τὴν πηγὴ τοῦ κακοῦ καὶ σύμφωνη μὲ τὴ δική τους ἀντίληψη τῆς ἱστορίας, τὴν ἀποδείχνει οὐτοπιστική. «Οἱ δημοτικισταὶ ἐφαντάσθησαν ὅτι ἠμποροῦν νὰ λύσουν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, χωρὶς νὰ θίξουν τὸ ὅλον κοινωνικὸν οἰκοδόμημα, μὴ θέλοντες νὰ ἐννοήσουν, ὅτι τὸ γλωσσικὸν ζήτημα δὲν εἶναι τόσον ἀκαδημαϊκῆς ὅσον κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς φύσεως, στενότατα συνδεδεμένον μὲ ὁλόκληρον ἱστορικὸν καὶ πολιτικὸν σύστημα, ἑπομένως δὲ τότε μόνον δυνατὸν νὰ λυθῇ ἐν τῇ πράξει, ὅταν κλονισθῇ τὸ ὅλον αὐτὸ κοινωνικὸν σύστημα. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀπαιτοῦνται ὄχι ἀκαδημαϊκαὶ συζητήσεις ἀτόμων, ἀλλὰ εὐρεῖα κοινωνικὴ δρᾶσις ὁλοκλήρων τάξεων, αἱ ὁποῖαι μόναι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναπτύξουν τὴν τεραστίαν ἐκείνην δύναμιν τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὸν κλονισμὸν τοιούτου στερεοῦ οἰκοδομήματος». Τὰ λόγια του διὰ τὸν οὐτοπισμό μας ἔπρεπε νὰ μᾶς ταράζουν. Ἀκόμα περισσότερο γιατὶ καὶ μεῖς, κατὰ τὸ Σκληρό, λιβανίζομε τὴ ριζικὴ αἰτία τοῦ κακοῦ. Σπάσαμε τὰ δεσμὰ τῶν ἀρχαίων καὶ, κεῖ ποὺ νομίζαμε τὸν ἑαυτό μας ἐλεύθερο, μᾶς ἔπνιξε ὁ βυζαντινισμός. Ἕνα σκαλοπάτι μονάχα—ἀπ' τὸ βυζαντινισμὸ στὸν κλασσικισμὸ—μᾶς χωρίζει ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους καὶ φιλοπάτριδας Ἕλληνας. Κατὰ βάθος λατρεύομε τὸν ἴδιο κακὸ δαίμονα. Φυσικὰ δὲν εἶναι ἡ ἔντιμη πολεμικὴ τοῦ βιβλίου ποὺ ἔκαμε τὸ «Νουμᾶ» νὰ σωπάσῃ. Ἴσα ἴσα ἡ πολεμικὴ τὸν ἐνθουσιάζει. Ἡ καταραμένη γλῶσσα φταίει. Θἄνοιξε κάνα δυὸ σελίδες, θὰ εἶδε καθαρεύουσα καὶ θὰ τὸ πέταξε περιφρονητικά. «Δὲ μᾶς ἔφτανα οἱ τόσοι, ἕνας πάτριος ἀκόμα!» Γιατὶ ὡς τὰ τώρα, καὶ πιὸ πολὺ στὸ μέλλον, καθαρεύουσα: κούφια λόγια=χελῶνα : καυκί της. Ἐξαιρέσεις δυὸ τρεῖς : Ροΐδης, Φωτιάδης κι ἀκόμα ἕνας. Μά, ὅπως σ' αὐτοὺς, ἔτσι καὶ στὸ Σκληρὸ ἡ γλῶσσα εἶναι δόλωμα. *Διαβάστετον.*

«Στοιχεῖα μὲ ῥώμην χαρακτῆρος καὶ εἰλικρίνειαν εἶναι οἱ δημοτικισταὶ—οἱ ἀτρόμητοι ὑπέρμαχοι τῆς ζωντανῆς μας γλώσσης. Οἱ δημοτικισταὶ ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας νὰ παίξουν σπουδαῖον ῥόλον εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς κοινωνίας μας· ὑγιῆ ἐγκέφαλον καὶ γενναῖον εἰλικρινῆ χαρακτῆρα» γυρεύουν τὰ λόγια του γιὰ νὰ πιάσουν ρίζες. *Δὲ θέλει νὰ κάνῃ κοινωνιολόγους τοὺς παλαιότερους ἀπ' αὐτούς*· γιατὶ αὐτοὶ ἔχουν βρῇ πιὰ τὸ δρόμο τους. Μὰ νὰ τὸν διαβάσουν θέλει καὶ τότε θὰ τὸν νοιώσουν καὶ θὰ κάνουν τοὺς νεώτερους προτεκτικοὺς στὰ λόγια του. Κι αὐτὸ εἶναι καθῆκον τους. Νὰ δείξουν στοὺς νέους *πῶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Τέχνη, ἢ σωστότερα τοὺς στίχους, ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ποὺ μποροῦ νὰ ἱκανοποιήσουν καὶ τὴν τρελλότερη φιλοδοξία καὶ πῶς ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς εἶναι εὐγενικές.* Νὰ σπάσουν τὴ φρικτὴ μονομέρεια ποὺ πνίγει τὸν ὀξίζοντά μας κι ἀφίνει τὰ δυστυχισμένα τὰ παιδιὰ νὰ βλέπουν ἐμπρός τους ἕνα μόνο δρόμο ἀνοιχτὸ, τὴν Τέχνη, καὶ παντοῦ ἄλλοῦ προστυχιὰ καὶ μαυρίλα. Ἀναγέννηση ποθεῖ, ἀποτείνεται πρὸ πάντων στοὺς δημοτικιστὰς καὶ γιὰ νὰ ἰδῆτε τὸ βαθύτερό του λόγο ρίξετε μαζί μου μιὰ ματιὰ στὴ μορφωμένη νεολαία μας. Τὸ σχολεῖο ὄχι μόνο δὲν τοὺς ὑποβοηθεῖ τὴ φυσική τους κλίση, ἀλλὰ καὶ ξεχαρβαλώνοντάς τους σωματικῶς, ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς τοὺς ἀφίνει ἔτσι ἀμόρφωτους καὶ ξεχαρβαλωμένους : ἄμετε, τώρα, δυστυχισμένοι, καὶ ζήσετε! Λίγοι, τυχηροὶ γιὰ τὸ φυσικό τους καὶ τὶς οἰκογενειακὲς συνθῆκες. βρίσκουν ἀπὸ τὸν πατέρα τους ἕτοιμο πρακτικὸ στάδιο, ἐμπόριο, τραπεζιτικὰ γραφεῖα κ. ἄ, καὶ χωρὶς κανένα ψαξίμο πιάνουν ἀμέσως τὴν ἴδια σειρά. Ἰδανικό τους τὸ χρῆμα καὶ οἱ ἡδονές. Guarda e passa. Ἀρκετοὺς δέχεται ἡ βιομηχ. Ἀκαδημία, Πολυτεχνεῖο καὶ στρατιωτικὲς σχολές. Ἡ ψυχολογία τους καὶ ἑπομένως ἡ μελλοντικὴ δράση τους μπορεῖ νὰ ὁριστῇ a priori. Δὲν εἶναι γιὰ μᾶς. Τοὺς περισσότερους περιμένει τὸ Πανεπιστήμιο μὲ διάπλατες πόρτες. Τὴν ἐκπαίδευσή μας χώρισε ὁ Φωτιάδης σὲ κάτω, κατωτέρα καὶ κατωτάτη. Ἡ κατωτάτη, τὸ Πανεπιστήμιο, βάζοντας τὴν τελειωτικὴ σφραγῖδα στὴν καταστροφὴ—ἀπὸ βυθὸ πέφτει σὲ βυθὸ ὡς ποὺ δὲν ἦταν ἄλλος—τοὺς πετᾶ ὡς γιατροὺς, φιλολόγους, δικηγόρους καὶ λογοφίλους στὸν ἄπατο βυθὸ τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς καὶ τἀποτελέσματα τὰ ξέρομε ὅλοι.

Ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς, ποὔτυχαν νἄχουν κάποια περιουσία, ἔρχονται ὡς doctores στὴν Εὐρώπη, «πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν των». Ἐδῶ πρέπει νὰ ξεχωρίσωμε δυστυχῶς δυὸ πράγματα: τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴ ζωή τους. Στὴν ἀρχὴ ὅλοι ὁμολογοῦνε πῶς εἶναι ἀνίκανοι νὰ παρακολουθήσουν πανεπιστημιακὰ μαθήματα Γιατὶ ἐδῶ ἡ ἐγκεφαλικὴ μηχανὴ ἐργάζε-

---

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Ὁ Ἀντρέας, ἐνῷ μέσα του τὰ λογάριαζε ἀφτά, ἕνα δὲ λογάριασε μονάχα, πῶς ὁ ποιητής του ὁ ἀγαπημένος, ὁ πιστὸς σύντροφος τῆς ζωῆς του, ὁ Σοφοκλῆς, τοῦ εἶχε κι ἀπαρχῆς τὴν τύχη του χαραγμένη. Ἀλλάζει τὸ δρᾶμα, ἡ σκηνὴ ἀλλάζει, δὲν ἀλλαζει ὁ ἄθρωπος μὲ τὴ σκηνή. Ἂν καὶ τἄ ἴδια δὲν ἔπραξε καὶ δὲν ἔφταιξε, ἂν καὶ δὲν ἔπαθε ὁ Ἀντρέας τὰ ἴδια, ὡς τόσο κἄποια ὁμοιότητα τραγικὴ στἀποτελέσμκτά της, φανέρωνε ἡ ψυχή του μὲ τὰ ψυχολογικὰ ἐκεῖνα τὰ περίεργα ποὺ φανέρωνε κι ὁ Οἰδίπους καὶ τὸν καταστρέψανε. Τὸ φταίξιμό του ποιὸς εἴτανε; Σκότωσε τὸν πατέρα του, παντρέφτηκε μὲ τὴ μάννα του. Μήπως τὸ ἤξερε τάχα πῶς πατέρα σκότωνε, πῶς ἔπαιρνε τὴ μάννα του γυναίκα; Μποροῦσε γι' ἀφτὸ νὰ τιμωρηθῇ; Τότες ἡ δικαιοσύνη ποῦ εἶναι, ποῦ εἶναι ἡ ἀλήθεια; Βασανίστηκε ὁ βαθιστόχαστος ὁ ποιητὴς μὲ τὸ ῥώτημα τὸ φοβερό. Καὶ βρῆκε τὴν ἀπάντηση, βρῆκε τὴ λύση. Τὸ κρῖμα τοῦ Οἰδίπου δὲ στάθηκε μήτε ὁ φόνος τοῦ πατέρα του μήτε ἡ παντρειὰ μὲ τὴ μάννα του. Τὸ κρῖμα του στάθηκε ἡ *αὐθάδεια*, ὅπως τὴ λέγανε, ὅπως τὴν ἐννοούσανε οἱ ἀρχαῖοι, σταθηκε ἡ περηφάνια, ἡ περίσσια ἡ πεποίθηση στὸν ἑαυτό του, ἡ ἀκαταδάμαστη μπιστοσύνη στὴ δύναμή του. Ἀκόμη καὶ στὸν Κολωνὸ, κατόπι ὅταν ἔρχεται δυστυχισμένος, μὲ τὰ μάτια του βγαλμένα, ὅταν ὁ ἄμοιρος γυρέβει ἕναν τόπο ποὺ νὰ πεθάνῃ, ἀκόμη καὶ τότες φχίνεται στὰ λόγια τοῦ ξωρισμένου βασιλιᾶ, στὰ κινήματά του ἡ φυσική του ἀφταδεια ποὺ τόσο ψιλὰ, τόσο δραματικὰ μᾶς τὴν ξεδιάλισε ὁ ποιητής. Πκντα ἡ γνώμη του θὰ νικήσῃ. Ἔτσι θελει κ' ἔτσι πρέπει. Ἄχ! ἴσια ἴσια ὅ τι ἔλεγε κι ὁ Ἀντρέας μέσα στὸ τραῖνο ποὺ τὶν πήγαινε στὸ Μπ..., μὲ τὴν Ἐλπίδα ὁδηγὸ ποὺ τοῦ φώτιζε τὴ στράτα, γιατὶ τἀποφάσισε καὶ μοναχός του πῶς θὰ τοῦ τὴ φωτίζῃ.

Φτάσανε μὲ τὰ χαράματα, τόντις μὲ τὸ χαμόγελο τῆς ἀβγῆς. Περάσανε μέρα λαμπρή. Στὴν Κλινικὴ τοῦ κ. Σεβιλᾶ νομίζανε πιά, ὕστερις ἀπὸ τὰ μαντάτα ποὺ λάβανε ἀπὸ τὰ Παρίσια, πῶς θὰ δεῦνε μιὰ Κατινούλα χλωμή, ἀφανισμένη, ἑτοιμοθάνατη. Ἀπορήσανε μὲ τὴν ὄψη της τὴν ὡραία, μὲ τὸ πρόσωπό της τὸ γελαστό, μὲ τὰ ἔξυπνα ἥμερα ὁλοζώντανα μκτάκια της. Σὰν παιδί τους τὴν ἀποδεχτήκανε. Κλινικὴ καὶ σπιταλι δὲ μοιαζανε, μὰ τὸ ναί. Ἀγαθωσύνης ἀτμοσφαίρα περεχυμένη παντοῖθε στὸ ταπεινὸ σπιτάκι. Πρέθυμες κ' οἱ τρεῖς οἱ νοσοκόμες, ἡ Βιχτώρια, ποὺ τὴ νιάστηκε τότες, ἡ Μαρία ἡ νοστιμούλα ποὺ τὸν περασμένο τὸ χρόνο τοὺς ἔδωσε χέρι μέσα στὴ μέση τοῦ δρόμου, ἡ παραφέντισσα ἡ γλυκειὰ Λουδοβίκα μὲ τὰ σταχτόξαθα μαλλιά της,μὲ τὴ σκυμμένη ῥάχη της,πρόθυμες οἱ χρυσὲς γυναῖκες, ποιὰ νὰ τῆς βαστάξῃ τὸ σαλι της, ποιὰ νὰ τῆς ἀνοίξῃ τὴν πόρτα, ποιὰ νὰ τὴ φιλήσῃ. Ὁ καλὸς ὁ Νικόλας,ὁ δοῦλος τῆς Κλινικῆς, ἕνας ἄξιος, ἥσυχος καὶ δραστήριος ἄθρωπος, ἀφωσιωμένος καὶ στὴν Κατινούλα καὶ στὸν Ἀντρέα,τῆς ἔστησε μκνι μάνι τὸ κρεββάτι ποὺ τὸ φέρανε πίτηδες μαζί τους, γιὰ νὰ τὄχῃ πάντα,νὰ μὴ θῇ πῶς ἔρυγε ἀπὸ τὸ Παρίσι, κι ἄμα στήθηκε, τὴν πῆγε ὁ Ἀντρέας στὴν κάμερή της. Σὲ λίγο ἦρθε καὶ ὁ κ. Σεβιλάς, χαρούμενος, ὁμορφοντυμένος, στὰ κεριακάτικά του, ἀφοῦ εἴτανε κιόλας κεριακή, χοντρούτσι-

*) Ἡ ἀρχή του στὸ 228 φύλλο.

ται σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀποχρῶντος λόγου. Ὅσοι ἀκολουθᾶνε θετικὲς ἐπιστῆμες κι εἶναι κάπως ἐργατικοί, κάτι κάνουν. Οἱ θεωρητικοὶ πελαγώνουν. Συλλογίσου ἀπόφοιτο τοῦ Μιστριώτη, Εὐαγγελίδη, Παπαδοπούλου, Καζάζη καὶ Cie νἀκούσῃ ἐδῶ φιλοσοφία, κοινωνιολογία! Γυρίζουν ὅπως ἦρθαν, μόνο πού οἱ θεωρίες συγχίσθηκαν πιὸ πολύ. Αὐτὰ γιὰ τὴν ἐπιστήμη τους. Ἡ ζωή τους, γιὰ ὅποιον τὴν ξέρει, ἂν δὲν τὸν ἀπελπίσῃ, θὰ τὸν ἀηδιάσῃ. Ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὸ γενικό, τὸν κανόνα. Ἐξαιρέσεις βέβκια ὑπάρχουν, μὰ τὶς μετρᾶς στὰ δάχτυλα. Σὲ καθε μεγαλούπολη, πού σπουδάζουν Ἕλληνες, βρίσκεις καὶ μιὰ ὁλόκληρη Ἑλλάδα· ἕνα μικρόκοσμο πού διαφέρει ἀπὸ τὸν ἑλλαδικὸ μακρόκοσμο ποσοτικῶς· ποιοτικῶς ὁ ἴδιος κι ἀπαράλλαχτος. Τοῦ Ζαχαράτου τὸ χεις σὲ Γερμαν. Γαλλ. Ἐλβετικὲς κ. ἄ. πόλεις. Ζοῦνε στὴ μπουρζουαζικὴ ἀτμοσφαῖρα κι ἀπ' αὐτὴ παίρνουν μόνο τὸ φαινόμενο. Κι αὐτὸ τἀφομοιώνουν εὔκολα· κυλάει ὁ τέτζερης καὶ βρίσκει τὸ καπάκι. Τὸ βαθος της εἶναι γι' αὐτοὺς ὅπως γιὰ μένα ὁ διαφορικὸς λογισμός. Ἡ μεγάλη κοινωνικὴ κίνηση — ἔ, αὐτὴ τί τοὺς ἐνδιαφέρει; Ἀπὸ γυναῖκες σκλαβες οἱ δρόμοι γιομᾶτοι. Ἔπειτα, γιὰ ὅσους σπουδαζουν κοινων. ἐπιστῆμες, τὰ Εὐρωπαϊκὰ μπουρζουαζικὰ Πανεπιστήμια ἔχουν εἰπῆ τὸν τελευταῖο λόγο. Τοὺς ἔβαλαν μαῦρα γιαλιὰ στὰ μάτια τους τὰ θολωμένα ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ σκόνη, καὶ πίσω ἀπ' αὐτὰ βλέπουν τὴν κοινωνικὴ κίνηση, τὴ μεγάλη ζωή, ὅπως τὰ παιδιά μας βλέπουν τἀντικείμενα πίσω ἀπὸ τὴν καθρεύουσα. Κ' ἔτσι ἀνοίγεται λάκκος βαθὺς ἀνάμεσα ἐπιστήμη καὶ ζωή. Γενίκευέ το σὲ ὅλους, καὶ θὰ καταλάβῃς γιατὶ ξαναγυρίζοντας στὴν Ἑλλάδα μόνο τὴ μίμηση φέρνουν. Παιδαγωγικὰ καὶ κοινωνικὰ συστήματα καὶ μεταρρυθμίσεις, φιλολογία, τέχνη - ἴδε Ἀθηναϊκὴ οἰκοδομικὴ καὶ Κηφισσιώτικες βίλλες — ὅλα ξένα, πού προσπαθοῦνε νὰ τὰ χώσουν σὰν παλοῦκι στὸ ψοφῆμι. Δυστυχῶς καὶ δῶ ἡ ἴδια ἐπωδός: guarda e passa.

Πολλοὶ λίγοι ἔχουν τὴν εὐτυχία νὰ μὴν πατήσουν καθόλου τὸ Πανεπιστήμιό μας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ καλύτεροι καθηγηταί μας τώρα, δυὸ τρεῖς φιλόλογοι, οἱ γιατροί μας, μερικοὶ νέοι τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν κι ἀκόμα ἀρκετὰ πλουσιόπαιδα πούμαθαν πῶς νὰ κερδίζουν ἐπιστημονικώτερα.

Μὰ σόλες αὐτὲς τὶς τάξεις τῶν νέων μάταια θὰ ζητήσῃς τὸν ἀναμορφωτή. Οἱ περισσότεροι κατεβαίνουν στὴν Ἑλλάδα καὶ, κυτταζοντας πῶς νὰ σκαφαλώσουν σὲ ἀνώτερα κοινωνικὰ ἀξιώματα, ἐπωφελοῦνται συνετὰ τὶς ἐξωτερικὲς συνθῆκες καὶ, ἂν τυχὸν καὶ μερικοὶ ἔδειξαν στὴν ἀρχὴ κάποια ἀντιδραστικὴ δύναμη, ἀφομοιώνονται τέλος μὲ τὸ ἀχόρταγο περιβάλλον. Οἱ πρακτικοί, βιομήχανοι, μηχανουργοί, ὀρυκτολόγοι κ. ἄ., κάνουν τὴ δουλειά τους, μὰ δὲν εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού ζητᾶμε. Ὠρελοῦνε μόνο ἐμμέσως· ἀναπτύσσοντας τὴ βιομηχανία τοῦ τόπου μας καὶ συγκεντρώνοντας τὸ κεφάλαιο σὲ λίγα χέρια μεγαλώνουν τὴν ἐργατικὴ τάξη. Καὶ θἄτανε ἄτοπο νὰ περιμείνῃς ἀπ' αὐτοὺς δράση ἀντίθετη μὲ τὴ ψυχολογία τους. Ἄλλοι πάλι, καλοὶ ἐπιστήμονες μένοντας στὸ στενό τους κύκλο, δὲν εἶναι γιὰ τὴ ζωή, καὶ οἱ γιατροί μας πολεμᾶνε ἀποτελεσματικὰ τὸ χάρο. Μὰ ἡ ἐθνικὴ σκαπίλα μας βγαίνει ὄξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς δύναμής τους. Τὴ μεγάλη ἐλπίδα ἀλλοῦ θὰ τὴ βρῇς. Πάρε ἕνα νέο μὲ ὄνειρα, μὲ εὐγενικὴ φιλοδοξία, μὲ πόθο νὰ δράσῃ· ἕνα νέο μὲ ζωή. Τὸ πρῶτο βῆμα, μόλις ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴ σχολικὴ τανάλια, εἶναι νὰ σπάσῃ τὴ γλωσσικὴ ψευτιά. Ἔτσι πέφτει στὸν κύκλο τῶν δημοτικιστῶν. Τὸ μοναδικὸ ὄργανό τους, ὁ «Νουμᾶς», σκοπὸ του ἔχει τὴ γλῶσσα. Ὡρισμένες κοινωνικὲς ἰδέες, ἕνα σύστημα κοινωνικὸ μάταια θὰ ζητήσῃς στὰ λόγια του. Ἡ κοινωνική του ἐργασία εἶναι μόνο ἀρνητική· χτυπάει ἀλύπητα καὶ βίχνει ἄπλερο φῶς στὰ χάλια μας, ὄντας κατὰ βάθος συντηρητικός, ἀριστοκράτης· (κύττα π. χ. πῶς μεταχειρίστηκε τὸ ἐργατικὸ ζήτημα, ἐπειδὴ τὸ ἐκμεταλλεύτηκε ἕνας Φαρδούλης). Δείχνει χτυπητὰ στὸ νέο τὴν προστυχιὰ πού βασιλεύει σόλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Κάποια κίνηση, κάποια δροσιὰ βρίσκει μόνο στὴν Τέχνη. Ἐκεῖ (μόνο λίγες ἐξαιρέσεις, Ἐφταλιώτης μὰ προπάντων Φωτιάδης καὶ Καρκαβίτσας. Οἱ ἀλήθειες πού εἶπαν ἄλλοι, ὅπως ὁ Ραμᾶς πρέπει νὰ ὑποχωρήσουν στὸ γλωσσικὸ σκοπό), ἔχουν ἀπιθώσῃ ὅλες τὶς ἐλπίδες τους. Μεσσίας μας ὁ ποιητής. Ἡ νεανικὴ καὶ φιλόδοξη καρδιὰ σπρώχνεται μοιραῖα στὴν Τέχνη ἢ σωστότερα στοὺς στίχους. Ἐκεῖ βλέπει μόνο τὸ φῶς καὶ τὴν ἐλπίδα νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ ὄνειρά του. Ἐμπρός του ἕνας δρόμος μονάχα ἀνοιχτός. Μιὰ φρικτὴ μονομέρεια πού τοῦ στενεύει τὸν ὁρίζοντα καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ βρῇ τὸν ἑαυτό του. Στὸν κύκλο τῶν δημοτικιστῶν ἡ ἀτμοσφαῖρα γιομάτη ἀπὸ στίχους, καὶ στίχους εὐκολόφκιαστους. Στὴν ἀρχὴ τὸν βοηθᾶ κάπως ἡ ἡλικία του καὶ γράφει. Στους στίχους του πνέει κάποια ἀληθινὴ πνοή. Ἀμέσως τὸν ὑποστηρίζουν κριτικοὶ διθύραμβοι· ἀνέος εἶναι ἀκόμα καὶ μὲ τὴ μελέτη, τὴ θέληση καὶ τὴν προσπάθεια θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ξενικὴ ἐπίδραση». Μπῆτε στὴν ψυχολογία τοῦ νέου. Τὴν ξενιτεμένη μας πού λαχταρᾶμε ὅλοι, αὐτὸς θὰ τὴν ξαναφέρῃ. «Νἆμαι τάχα ὁ Μεσσίας;» Πύργους χτίζει στὸ γιαλὸ καὶ γράφει. Παντοτινὴ καὶ μοναδικὴ μελέτη του οἱ ποιηταί. Ἔτσι ὑποβοηθῶντας τὸ τεχνητὸ περιβάλλον προσπαθεῖ ἀσυνείδητα νὰ παρατείνῃ τὶς ἀραιὲς στιγμὲς πραγματικῆς ἐμπνεύσεως καὶ μπλέκεται στὸ φοβερὸ δίχτυ. Ἡ ἐποχὴ πού ὁ νέος βλέπει τὸν κόσμο πίσω ἀπὸ μαγικὰ γυαλιὰ, πού ὅλος ὁ ὀργανισμός του εἶναι λυρικὰ τονισμένος, πέταξε στὰ περασμένα. Τίποτα αὐθόρμητο πιά. Ἀρχίζει καὶ ξυπνᾶ κάπως ἡ αὐτοπαρατήρηση, ἀλλὰ κι αὐτὴ ἀδύνατη γιατὶ προϋποθέτει τὴ σύγκριση μὲ κάτι τι πραγματικὰ ζωντανὸ καὶ μεγάλο. Μὰ συνήθως τὴν πνίγουν ἰσχυρότερες ἐνάντιες δυνάμεις: ἡ κριτική, πού τὴν ἐμπνέει συνήθως τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως μερικῶν γραφοφίλων, τὸ τεχνητὸ περιβάλλον πούφκιασε μὲ τὶς μονομερεῖς μελέτες, ἡ κοινωνικὴ σκαπίλα — ποῦ νὰ δοκιμάσῃ πιὰ τὴ δύναμή του; παντοῦ προστυχιὰ καὶ σκοτάδι — καὶ πιὸ πολὺ τἀέρινα παλάτια του Μεσσίας! Τίποτα δὲ χτυπᾶ γλυκώτερα καὶ εὐγενικώτερα ἀπὸ τὴ λέξη *Ποιητής*. Μὰ στὴν ἐσωτερικὴ αὐτὴ πάλη δίνει τὸ τελειωτικὸ χτύπημα ἡ μεγάλη εὐκολία τῆς φιλολογικῆς παραγωγῆς. Τὰ βυζαντινὰ ἰδανικὰ σὲ ἡμερησία διάταξη. Ἀρκεῖ νἀπλώσῃ τὸ χέρι του στὸ περιβάλλον κ' ἡ φοῦχτα του θὰ γιομώσῃ ἀπὸ ὁμοιοκαταληξίες. Λεξικὰ καὶ λαογραφικὲς μελέτες κρύβουν σωρὸ τὶς νέες λέξεις. Κι αὐτὲς ἔχουν τὴν πέρασή τους. Δὲν ὑποβοηθᾶνε τὴ μελέτη τῆς δημοτικῆς μας; Κ' ἔτσι μεγαλώνει τὸ ψέμα ὅπως ὁ βάθρακας στὰ λιμνασμένα νερά. Κάποτε ἀκούγεται σκληρὴ φωνὴ ἀπ' ὄξω ἢ κι ἀπὸ κάποια ἀμόλυντη γωνιὰ τῶν σωθικῶν του, ἡ αὐτοπαρατήρηση, ἡ αὐτοκριτικὴ ἀναταράζεται γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ πάλι, μὰ ὁ κάτοχός της παίρνοντάς την γιὰ ἐχθρικὸ δαίμονα τὴν πνίγει σὲ ὠκεανὸ μελάνης. Τώρα πιὰ εἶναι ἀργά. Βγάλε τὴ ρίζα τοῦ φυτοῦ ἀπὸ τὸ χῶμα της καὶ ὄρθωσέ την στὸν καθαρὸν ἀέρα ὅσο θέλεις. Αὐτὴ πάντα ποθεῖ τὴ γῆ της καὶ γέρνοντας θὰ χωθῇ πάλι στὰ σκότη. Μὴν τοῦ ἁρπάζῃς τὸ ψέμα ἀπὸ τὰ μάτια του, γιατὶ θὰ παγώσῃ ἀπὸ τὴν τρομάρα ἑνὸς ἀπαίσιου κενοῦ. Δὲν πρόκειται πιὰ γιὰ τὸ Μεσσία μας, μόνο γιὰ ἕνα κομμάτι εὐτυχίας ἑνὸς ἀπελπισμένου. Ἴσως μοῦ εἰπῆτε: «πολλοὶ οἱ κλητοί, ἀλλ' ὀλίγοι οἱ ἐκλεκτοί».

κος, παχούτσικος, κοντούτσικος, καὶ μὲ τὸ κεφάλι του ἐκεῖνο τὸ στρογγυλό, τὸ πλατὶ καὶ τὸ μεγάλο πού λὲς καὶ σπιθοβολοῦσε ἀπὸ τὸ περίσσιο τὸ πνέμα, ὅσο κι ἂν τὄκρυφτε ὁ τίμιος ὁ γιατρός, γιατὶ φοβότανε τάχα μήπως καὶ περάσῃ γιὰ τσαρλατάνος. Ὅτι μπῆκε, σὰ νὰ φάρδυνε ἀκόμη τὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὸ ξίθαρρο τὸ γέλοιο, πού κόκκινους πύργους ἔκανε τὰ μάγουλά του, ἐνῶ ἀβλάκωνε τὸ στόμα του ποτάμι ἀπὸ τὸ ἕνα τἀφτί του ἴσα μὲ τἄλλο. Ἄρχισε νὰ μιλῇ δυνατά, νὰ χωρατέβῃ καὶ νὰ παίζῃ φιλοσοφώντας·

— «Συφέρνει, συφέρνει, βροντοφώνησε, πού βγήκατε κ' οἱ δυό σας ἔτσι στὸ ταξίδι. Δὲ βλέπετε πόσο τῆς φέλεσε ἀμέσως; Τὸ ταξίδι, φίλε μου, περίφημο πρᾶμα γιὰ τὸν ἄρρωστο. Ἔπειτα, ὁ τόπος, ἡ θάλασσα, ὁ ἀέρας τῆς πατρίδας, ὁ συνηθισμένος μας, ὁ ἀγαπημένος μας, πού σ'ἀφτόνε μέσα γεννηθήκαμε, ὅλα, ὅλα βοηθοῦνε. Θὰ τὰ πάμε πρίμα. Εἶστε καλός, καλὸς ἄθρωπος. Καὶ τῆς κοπέλλας μας ἀπὸ δῶ, θέληση δὲν τῆς λείπει. Φτάνει κανεὶς νὰ δῇ τὰ μάτια της καὶ τὸ καταλαβαίνει».

Ἀνάσαινε ὑγεία, μόνο πού τὸν ἄκουγε ἡ Κατινούλα. Τἄλεγε ὁ γιατρὸς καὶ μόνο πού τἄκουγε ἡ ἄρρωστη, αἴ τὰ πίστεβε πῶς εἶτανε ἡ ἀλήθεια. Φρέσκο νερὸ τὰ κατάπινε τὰ λόγια τοῦ γιατροῦ. Δροσιζότανε ἡ καρδιά της. Χαρούμενη τώρα κι ἀφτή, γαλκνεμένη, φτυχισμένη, στὴ γνωστὴ κλινική της, μὲ φίλους ὁλόγυρά της. Πρέπει νὰ τὰ καταστρέψουμε τὰ σπιτάλια· πρέπει τοὺς ἀῤῥώστους νὰ τοὺς ἔχουμε σὲ σπίτια, νὰ τοὺς χτίσουμε μιὰ κάμαρα δικῆ τους γιὰ τὸν καθένανε, πρέπει νὰ τοὺς δώσουμε γιατρὸ πού νὰ εἶναι πάντα σιμά τους, πού νὰ εἶναι τοῦ σπιτιοῦ. Τί μᾶς τρομάζουνε τὰ ἔξοδα; Τί λογαριάζουμε τὶς θυσίες; Νὰ μὴν τὶς παίρνῃ ὁ νοῦς μας. Ἡ ἀῤῥώστια ἔτσι θὰ πάῃ· ἔτσι θἀπολάψῃ τὴν ὑγεία του καθε λαὸς καὶ μὲ κάθε λαὸ ἡ ἀθρωπότητα ὅλη.

Ἔμελλε ἡ Κατινούλα στὴν Κλινική, τὴν ἴδια μέρα, κεριακή, τρεῖς τοῦ Χριστοῦ, κάτι νὰ δοκιμάσῃ πού τῆς ἦρθε σὰν ξαφνικὸς προβασμὸς στὴ φτωχειὰ τὴν ὕπαρξή της. Φανταστῆτε! Κάθησε ὁ ἀφέντης στὸ τραπεζάκι μαζί της καὶ φάγανε μαζί. Ἀπὸ τὸ πρωὶ στὸ βράδυ, δὲν τὸ κούνησε ἀπὸ πλάγι της ὁ ἀφέντης. Ζοῦσε μὲ τὸ παιδί του ἀκόμη πιὸ συντροφικὰ παρὰ στὸ Παρίσι. Βλογοῦσε τὴν ὥρα ἡ Κατινούλα πού τονὲ φώτισε καὶ φύγανε. Ὕστερις ἀπὸ τὸ πρόγεμα, ἔπεσε, κοιμήθηκε γλυκὰ γλυκὰ, κι ὅταν ξύπνησε, εἶδε τὸν Ἀντρέα τοῦ ἔγραφε ἀντίκρυ της στὸ τραπεζάκι, μπροστὰ στὸ παραθυρο. Εἶχε ἀδειάσει ὁ φίλος τὴ βαλίτζα του, κουβάλησε στῆς Κατινούλας τὰ πολύτιμά του τὰ χαρτιά, τὴν πέννα του, τὴν πεννοθήκη του, τὰ σπίρτα του, τὰ κουτιά του, χίλια δυὸ μαραφέτια, πού τοῦ εἴτανε φαίνεται ἀπαραίτητα, καὶ δούλεβε ἡσυχα, ξακολουθώντας, μὲ τὸ ἴδιο γράψιμο, μὲ τὴν ἴδια τὴ διάθεση, στὴ σελίδα καὶ στὴ λέξη ὅπου τἄφησε στὸ Παρίσι, τὸ μεγάλο του τὸ βιβλίο γιὰ τὸ Σοφοκλή. Τῆς ἄρεζε ὑπερβολικὰ τῆς κατμένης, ὅταν τὸν ἔβλεπε νὰ γυρίζῃ τὸ φύλλο. Τὸ ἤθελε κι ἀφτός, τὴν κοίταζε μάλιστα, ὅταν τὸ γύριζε σὰ νὰ σήμκινε τὸ γύρισμα στὴν παρουσία της κ ἡ ματιὰ πού τὸ συντρόφεβε, κάποια συνέχεια πού δὲν κόβεται. Τὸ γύρισε λοιπὸ καὶ πάλε, ἄμα ξύπνησε, πιάσανε τὶς κουβέντες, τοὺς σερβίρανε τὸ φαγί, οὔτε στιγμὴ δὲ χασομερήσανε τὰ γερὰ τὰ δόντια τῆς κοπέλλας, κ' ἡ θερμοκρασία 36°6 βράδι, 36°6 καὶ τὸ πρωΐ, λοιπὸν ὅπως καὶ ψές. Ὅλα ρολόι.

Τὴν ἀβριανή, δεφτέρα, τέσσερεις τοῦ Χριστοῦ, ἀνέβηκε στὶς ἐννιὰ ὁ Σεβίλας, νὰ τὴν πάνε στὴ σάλα τῆς χειρουργικῆς, νὰ τὴν ξετάσῃ. Ἔμεινε ὁ Ἀντρέας στὴν κάμερή της καὶ κανονικὰ ὁ ἄθρωπος, ἀπαράλλαχτα καθὼς καὶ πέρσι, ἐνῶ τὴ χειρουργού-

Φυσικὰ τὰ χριστιανικὰ λόγια ἰσχύουν κάπως καὶ γιὰ τὴν Τέχνη. Ἔχει κι Αὐτὴ τοὺς κλητοὺς Της καὶ τραγικὸ παράδειγμα ὁ Καμπύσης. Ἀλλὰ τὰ ἄτομα, ποὺ ἀνάφερα παραπάνου, εἶναι αὐτόκλητοι ἢ σωστότερα παρείσακτοι. Λέγοντάς τους ποιητὰς ἐπειδὴ γράφουν στίχους, κάνεις τὸ ἴδιο λογικὸ λάθος, ὅπως ὅταν πῇς τὸ μπούμπουζα ἀηδόνι ἐπειδὴ ἔχει φτερά. Χαρῆτε τὸ Μεσσία σας τώρα !

Μερικοὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν τάξη τῶν νέων ἔρχουνται στὴν Εὐρώπη ἀφοῦ τελειώσουν τὸ ἑλλ. πανεπιστήμιο. Ἡ στενὴ ἀντίληψη καὶ αἰσθηματικότητα τῶν γονιῶν τους φοβᾶται νὰ τοὺς στείλῃ ἐδῶ ἔξω παιδιὰ ἀκόμα, μήπως χαθοῦνε στὴ μεγαλη ζωή. Ἕνας τέτοιος νέος ζωντανὸς κι ἐλπιδοφόρος μοῦγραφε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα· «τὸ ξέρω πῶς καλὰ καὶ ἅγια θάταν νἀρχόμουνα ἔξω, μὰ ἐδῶ στὸ σπίτι μου μὲ περνᾶνε ἀκόμα γιὰ μωρὸ καὶ φοβοῦνται νὰ μὲ ἐμπιστευθοῦνε στὸν ἑαυτό μου». Ἔκλεισε τὰ 17 χρόνια καὶ βρίσκεται στὸ κρισιμώτερο σημεῖο τῆς ἐξελίξεώς του. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ὁ στενὸς ὁρίζοντας τῶν δημοτικιστῶν τὸν σπρώχνει στὴν Τέχνη, ἀπὸ τὴν ἄλλη ξαναμασημένες καὶ ἀχώνευτες πανεπιστημιακὲς θεωρίες τοῦ ἐνισχύουν τὴ μονομέρεια. Διδακτορικὲς ἐξετάσεις σὲ μᾶς θὰ πῇ ξεχαρβάλωμα μυαλοῦ, χαντάκωμα ὑγείας καὶ στούπωμα τοῦ κεφαλιοῦ μὲ λέξεις λέξεις λέξεις. Κ' ἔτσι τὸν στέλνουν ἔξω πρὸς τελειοποίηση τῶν σπουδῶν του. Ἐδῶ βλέπει πῶς δὲν πρέπει νὰ παίρνωμε τὴ ζωὴ ῥωμαντικώτερη ἀπ' ὅ,τι πράγματι εἶναι· πῶς τοὺς λόγους τοῦ Λεβίδη ἢ τοῦ Μιστριώτη καὶ τὰ περισσότερα στιχοπλεμμένα λόγια μας δὲ χωρίζει χάσμα κανένα — μιὰ βαθμιαία μετάβαση ποὺ σχηματίζει κύκλο — πῶς ἂν ἐξαιρέσῃς δυὸ τρεῖς, κανένας δὲν ἀξίζει τὸ ὄνομα τοῦ ποιητή : «μὲ σκόρπιες ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ ἐξοικονομούμενες στιγμὲς ἔργο δὲ γίνεται· ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ ζῇ *ὅλως, ὅλως διόλου* μέσα στὰ γαπημένα του πράγματα»· πῶς ἡ ποίηση μετριότητα δὲν ἀνέχεται καὶ ντιλεταντισμὸς γιὰ ἄτομο ποὺ δὲν παίρνει τὴ ζωὴ γιὰ παιχνίδι, θὰ πῇ ἱεροσυλία· κι ἴσως ἀκόμα πεῖ τῆς Τέχνης τὸ εὐγενικὸ λουλοῦδι ἀνθίζει μόνο σὲ καρποφόρα γῆ. Θὰ αἰσθανθῇ τί θὰ πῇ ἐπιστήμη, ποιὰ ἡ ἀξία κάθε μιᾶς στὴ ζωή, καὶ ἡ μεγάλη ζωὴ μὲ τὴν πολυμέρεια τοῦ ἐνδιαφέροντος θὰ τὸν βοηθοῦσε βρίσκοντας τὸν ἑαυτό του νὰ πατήσῃ στέρεα στὴ μάνα γῆ. Θὰ τὸν βοηθοῦσε, ἂν ἔρευγε ἀπὸ τὸν τόπο του ὅσο τὸ δυνατὸν λιγώτερο ἀμόλυντος. Καὶ τώρα μὲ τὴ σύγκριση ξεδιαλύνοντας τὸ ἑλλ. σκοτάδι βλέπει πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ἐργαστῇ στὴν πατρίδα του ἀποτελεσματικώτερα. Ὅλα τὰ βλέπει, μὰ εἶναι πιὰ ἀργά. Τὸ φαρμάκι τοῦ πότισε ἐκεῖ πέρα τὸν ὀργανισμό του τόσο, ὥστε ἡ δύναμη ποὺ τοῦ μένει εἶναι λίγη κι ἡ δουλειά του μεγάλη. Γιατὶ πρέπει νἀρχίσῃ ἀπὸ τὸ Α. Ἂν δὲν εἶναι πολὺ δυνατὴ φύση, πρᾶγμα δυσκολώτατο γιὰ ἕνα νεοέλληνα, θὰ χρειαστῇ αὐτὴ τὴ λίγη δύναμη γιὰ μιὰν ἀπαίσιά ἐσωτερικὴ πάλη καὶ τρώγοντας τὸν ἑαυτό του θὰ καταντήσῃ νευρασθενικός, ὑποκειμενιστής, σκεπτικιστής, ἀπαισιόδοξος. Ἔτσι κατάντησαν οἱ ἐλπίδες μας !

Δὲν ξέρω μοῖρα τραγικώτερη νὰ βραίνῃ ἀπάνου στὰ νεανικὰ κεφάλια !

Ὁ Σκληρὸς μᾶς προτείνει ἕνα μέσο γιὰ νὰ πολεμήσωμε μιὰ τέτοια μοῖρα καὶ ὑπερνικῶντας τὴ μονομέρεια τοῦ ὁρίζοντός μας μὲ τὰ λυπηρὰ ἀποτελέσματά της, ποὺ ἀνάφερα παραπάνου, νὰ δώσωμε κίνηση, ζωὴ στὴ νεκρὴ χώρα. Τὰ λόγια του δὲν πρέπει νὰ περάσουν ἀπὸ μᾶς τοὐλάχιστον ἀπαρατήρητα. Γιατὶ οἱ θετικές του ἰδέες ἀνατρέπουν τὶς δικές μας καὶ τὴ δράση μας τὴν ἀποδείχνει οὐτοπιστική. Ὅ,τι χτυπᾶμε καὶ ὅπως τὸ χτυπᾶμε μεῖς παίρνοντάς το γιὰ τὴν πηγὴ τοῦ κακοῦ, εἶναι γι' αὐτὸν μία ἀπὸ τὶς σοβαρώτερες ἀλλὰ τὶς δευτερεύουσες αἰτίες, εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ ὁ πόλεμός μας θὰ πάῃ σὰ χελῶνα κ' ἴσως εἶναι μάταιος, ἐν ὅσῳ δὲ χτυπᾶμε τὴν ἀρχικὴ αἰτία. Τὸ πολὺ πολὺ θἀποχτήσωμε ἀκόμα καὶ ἄλλους ἀκαδημαϊκοὺς ὀπαδούς. Μὰ ἔτσι, μὲ λόγια δὲ θὰ κινήσωμε καὶ μὲ χρόνια πολλὰ ἀκόμα οὔτε μιὰ βίδα ἀπὸ τὴν ἐπίσημη μηχανὴ τοῦ κράτους. Ἀναγέννηση ποθεῖ ὅπως καὶ μεῖς, ἀλλὰ γι' αὐτὸν μόνο καὶ μόνο ἕνας δρόμος ὑπάρχει. Νὰ πάρωμε στὰ χέρια μας τὸ κοινωνικὸ ζήτημα ὁλόκληρο, ἂν δὲ μποροῦμε νὰ ἐργαστοῦμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἀμέσως, νὰ νοιώσωμε κὰν τὴν ἀνάγκη νὰ δώσωμε τὴν πρώτη ὤθηση πρὸ πάντων στοὺς νέους μας, νὰ μὴ μένωμε ἀδιάφοροι σὲ κάθε κίνημα ποὺ τείνει τὸ ξύπνημα τῶν σκλάβων, κ' ἔτσι ἐμμέσως νὰ ὑποβοηθήσωμε τὴν πάλη τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Γιατὶ χωρὶς αὐτὲς θὰ βασιλεύῃ νέκρα. Ὄχι μόνο ἀκαδημαϊκοὶ ὀπαδοί, μὰ τάξεις ὁλόκληρες χρειάζονται γιὰ νὰ μᾶς ὑψώσουν σὲ πολιτικὴ δύναμη. Ἕνας τέτοιος ἀγῶνας θὰ μορφώτῃ χαρακτῆρες φανατικούς, θὰ συνταραξῇ τὰ κοιμισμένα στρώματα, σκλάβους καὶ ἄρχοντες, θὰ πείσῃ, θὰ ἐνθουσιάσῃ γιατὶ μὲ λόγια ἁπλᾶ θὰ πιάσῃς τὸ σφυγμὸ τοῦ ἀτόμου, τὸ συμφέρο του, καὶ οἱ λόγοι ποὺ κινοῦν τὴν κοινωνία εἶναι κυρίως οἰκονομικοί, ὑλικοί. Ἀπόφυγε ἐπίτηδες κάθε κριτικὴ τοῦ βιβλίου, γιατὶ μόνος μου σκοπὸς ἦταν νὰ σᾶς κἄμω καὶ τὸ προσέξετε καὶ νὰ κάνετε καὶ τοὺς ἄλλους προσεκτικούς. Ἀνάφερα μόνο τὴν πρωτότυπη ἀντίληψή του γιὰ τὸ κοινωνικό μας πρόβλημα, ἀρίνοντας τὸν ἴδιο νὰ μιλήσῃ ὅσο μοῦ τὸ ἐπέτρεπε ὁ χῶρος. Ἀλλὰ οἱ λίγες μου γραμμὲς δὲν ἐξήντλησαν καθόλου τὸν πλοῦτο τοῦ ὀλιγόλογου βιβλίου. Ἐξέτασα πρὸ πάντων τί μᾶς χωρίζει καὶ τί μᾶς συνδέει μὲ τὸ Σκληρό, *γιατὶ* ἀποτείνεται πρῶτα ἀπ' ὅλα στοὺς δημοτικιστὰς καὶ *γιατὶ* πρῶτα ἀπ' ὅλους ἐμᾶς ἐνδιαφέρουν τὰ λόγια του. Ἔχομε ἐμπρός μας ἕνα σοβαρὸ ἐπικριτὴ καὶ φίλο, ἕτοιμο νὰ κατεβῇ σὲ συζήτηση μὲ κάθε ἔντιμο συζητητή. Καὶ σὲ μιὰ τέτοια συζήτηση ἔχει καθῆκον ὁ «Νουμᾶς» νἀνοίξῃ τὶς στῆλες του. Γιατὶ ἔτσι θὰ χυθῇ στὸν κύκλο μας μιὰ νέα ζωή. Διαβάστε τον καὶ θὰ σᾶς ἀναγκάσῃ ἢ νὰ τὸν παραδεχθῆτε ἢ νὰ τὸν πολεμήσετε. Περιμένω τὴ συζήτηση καὶ τότε θὰ μιλήσω ἀναλυτικώτερα πολεμῶντας ἂν πρέπει νὰ πολεμηθῇ κάτι καὶ ὑποστηρίζοντας ὅ,τι πρέπει νὰ μείνῃ. Μὰ πρῶτα ἀπ' ὅλα ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΟΝ.

Starnberg *1/8/907.*

Α. ΝΤΕΛΟΣ

ΚΥΝΗΓΟΣ

Ἀκόμα λάμπει τῆς Ἄβγης στὸν οὐρανὸ τ' ἀστέρι
καὶ νὰ σου βγαίνει ὁ κυνηγὸς μὲ δίκαννο στὸ χέρι.
Θὰ δεκατίσει ὀρτύκια
ὡς ἑκατὸ κι' ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, περδίκια,
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

Σκυλὶ μὲ μύτη ἀλάθεφτη καὶ μὲ γοργὰ ποδάρια
μπροστά του τρέχει ψάχνοντας σὲ θάμνους καὶ θυμάρια.
Παντοῦ ζητάει περδίκια
ὡς ἑκατὸ κι' ὡς χίλια,
ξυλόκοτες κι' ὀρτύκια,
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

Στὸν τοῖχο τσάντες εἶταν τρεῖς ἡ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη,
μὰ ἀφτὸς διαλέγει κι' ἀπ' τὶς τρεῖς φορᾶει τὴν πιὸ μεγάλη.
Γιὰ νὰ χωράει περδίκια
ὡς ἑκατὸ κι' ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, ὀρτύκια,
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

Γλυκοβραδιάζει κι' ἄρχισε νὰ κελαϊδάει τ' ἀηδόνι,
καὶ πίσω ὁ κυνηγὸς γυρνάει χωμένος μέσ' στὴ σκόνη.

σανε, πῆρε μιὰ διόρθωση κ' ἔσβηνε τὰ λαθια, ἴσως γιὰ νὰ σβήσῃ μέσα του καθε δυσάρεστο λογισμό. Ἡ Κατινούλα βγῆκε σὲ λίγο, κόκκινη, φεγγοβολούσα, μὲ τὰ ζωηρά της τὰ μάτια Δὲν τὴν εἶχε χλωροφορμίσει ὁ γιατρός. Τῆς ἔγνεψε φιλικὰ ὁ Ἀντρέας καὶ μπῆκε στὴ σαλα, ἐνῶ πήγαινε ξανὰ ἡ Κατινούλα στὴν κάμερή της.

Ὁ Σεβιλὰς ἄνω κάτω. Ἅμα τῆς κοίταξε τὴ φούσκα, μοιάζει πῶς ταράχτηκε· μοιάζει σὰ νὰ κατάλαβε τίποτα καὶ ἡ Κατινούλα, μόνο ποὺ ἡ μπιστοσύνη της στὸ Σεβιλὰ καὶ στὸν Ἀντρέα τῆς ἔδινε τὴν πεποίθηση πῶς ἐδῶ θὰ γειάνῃ καὶ γιὰ τοῦτο γελοῦσε. Δὲ γελοῦσε ὁ Σεβιλας, τὰ μάγουλά του πεσμένα, καὶ κλεισμένο, συμμαζωμένο, σφιχτό, δὲν ἀβλάκωνε τὸ στόμα του πιὰ τὸ φαρδί του τὸ πρόσωπο.

Ἤκντα ὅμως δυνατὰ μιλοῦσε κ' ἡ φωνή του ἀντηχοῦσε βαριὰ στὴν κάτασπρη, μαρμαρόστρωτη σάλα μὲ τὸ μεσιανό της θεόρατο τζάμι ποὺ ἔπιανε ὅλο τὸν τοῖχο.

—«Ἀχρεία, ἐλεεινή, κακορίζικη δουλειά. Κακή, κακὴ τὴν ἔχουμε, φίλε μου κύριε Ὀλπιέρη. Καλέ, τί χειρούργημα ! Μήτε λόγος. Ἡ οὐρήθρα της φαγωμένη ἀπὸ πανω κι ἀπὸ κάτω. Νά, πές πῶς οὐρήθρα δὲν ἔχει. Κ' ἡ φούσκα φυματιασμένη ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη. Φυματίωση μάλιστα ποὺ ἁπλοχωρεῖ καὶ πάει, φυματίωση ποὺ βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση, στὴ φυσική της ξετύλιξη. Χαμπάρι δὲν ἔχω πόσο καιρὸ μπορεῖ νὰ βαστάξῃ ἄῤῥωστος σὲ τέτοια κατάντια, ἕνα χρόνο, ἕξη μῆνες, ἴσως καὶ πιὸ λίγο, ἴσως πολὺ πιὸ λίγο. Γινεται περίφημα καὶ νὰ ξαπλωθοῦνε τὰ φύματα ὄξω ἀπὸ τὴ φούσκα, νὰ πολιορκήσουνε ἄξαφνα ὅλο τὸν ὀργανισμό, νὰ ὁρμήσουνε στὸ νεῤῥί, στἄντερο, στὸ στῆθος, στὸ λαιμό, στὸ κεφάλι. Τὸ κορμί μας γιὰ τὰ τρία τέταρτα νερὸ εἶναι. Δὲν τὸ φανταζεται κανεὶς τί ἔφκολα ποὺ κολυμποῦνε τὰ διαβολεμένα τὰ φύματα παντοῦ μεριά. Νὰ κλείσουνε οἱ πληγές μοναχές τους, ἀπίθανο, κάμποσο ἀπίθανο. Μὰ δὲ σᾶς λέω, μπορεῖ, μπορεῖ καὶ νὰ γειάνῃ· μπορεῖ τἀπλοχώρεμα νὰ σταματήσῃ, μπορεῖ τὰ φύματα νὰ πάψουνε. Ἀχρεία, φίλε μου, ἀχρεία δουλειά, ὅπως κι ἂν εἶναι.»

Ἀποβρόντητος ὁ Ἀντρέας, ξερός.

—« Μά, γιατρέ μου, ἔτσι δὲ θὰ τὴν ἀφήσουμε. Τὰ δυνατὰ καὶ τἀδύνατα νὰ δοκιμάσουμε. Κάτι, κάτι θὰ κάμετε, γιατρέ, χωρὶς ἄλλο !»

—« Ἀμέ, πῶς δὲ θὰ κάμω ; Μήπως θὰ τὴν πετάξουμε στὸ δρόμο σὰν τὸ σκυλί ; Σήμερα καὶ τὰ σκυλιὰ τὰ νοιάζουνται. Ναί, κάτι στοχάστηκα, δηλαδὴ τώρα τώρα τὸ στοχάζομαι. Γιὰ τὴ ῥαδιογραφία θἀκούσατε, γιὰ τὶς περίφημες ἀχτῖδες ἔξ, ἐπειδὴ καὶ δὲν ξέρουνε τί ὄνομα νὰ τὶς δώσουνε, μὴν ξέροντας καθαφτὸ καὶ τί πρᾶμα εἶναι. Ὁ γέρο Ἥλιος ἔχει ἀκόμα κάμποσα νὰ μᾶς μάθῃ, κάμποσα μυστήρια νὰ μᾶς ξεσκεπάσῃ. Καὶ ἥλιος τί σημαίνει ; Σημαίνει ζεστασιὰ καὶ ζωή. Ἀχτῖδες, ἥλιος, ἠλεχτρισμός, ὅλα τους ἕνα. Τὸ φῶς, ἡ ἀρχή τους· ἡ μανα τους τὸ φῶς. Καὶ τὸ φῶς συφέρνει, συφέρνει φοβερά. Ὅταν ἔχουμε ἄξαφνα στο δέρμα, πιὸ συχνὰ στὸ πρόσωπο — γιατὶ ἐκεῖ ἔρχεται καὶ σοῦ φωλιαζει — καμιὰ χρονικὴ φυματιώδικη φλόγωση, κανένα λύκο, λούπους τουμπερκουλόζους, ποὺ λένε, ἢ κανένα λύκωμα, μὲ τὴ ῥαδιογραφία, φίλε μου, τὸν ξεπαστρέβουμε μιὰ χαρὰ καὶ τὸ πετσάκι σου γίνεται ὄμορφο καὶ γλιστρό, σὰ νὰ μὴν ζωγκώθηκε ποτέ του, σὰ νὰ μὴν τὸ πλάκωσε κακό. ἐπειδὴ τόντις πολλὲς φορὲς μοιάζει μὲ πλάκα. Μάλιστα. Μὰ ὁ λύκος φαίνεται, εἶναι ξώπετσος καὶ ῥαδιογραφιέται ὅσο ἔχεις ὄρεξη. Ἀλλάζει μὲ τὴ φούσκα ποὺ εἶναι ὄργανο κλειστό. Ἴσια ἴσια ὅμως ἡ φούσκα της ἀνοιχτή. Ὥστε δοκιμὴ γίνεται. Γνωρίζω ἐδῶ ἕναν καλὸ ῥαδιογράφο. Ῥωτοῦμε. Καιρὸς κιόλας νὰ φροντίσουμε.»

Ἀστραφτερὰ μιὰ σκιψη πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ

Στοὺς κάμπους βρῆκε ὀρτύκια
ὡς ἑκατὸ κι' ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, περδίκια,
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

Λαχανιασμένο τὸ σκυλὶ ξοπίσω του παγαίνει,
τὸ βῆμα τδχει σιγανὸ, τὴ γλῶσσα κρεμασμένη.
Ἔβαλε ὁμτρὸς περδίκια
ὡς ἑκατὸ κι' ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, ὀρτύκια,
λαγοὺς μὲ πετραχήλια.

Ἔχει ρηχτὴ τὴν τσόντα του ὁ κυνηγὸς στὴν πλάτη,
μὲ λίγο ἀέρα δροσερὸ τῆς ἐξοχῆς γομάτη.
Καὶ τὸν γελοῦν περδίκια
ὡς ἑκατὸ κι' ὡς χίλια,
ξυλόκοτες, ὀρτύκια,
λαγοὶ μὲ πετραχήλια.

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΧΩΡΙΑΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ (*)

Δ'.

Πευκοβοῖνι 26 τοῦ Ἀλωνάρη.

Νερὸ πίνω ἀπὸ τὴ σπηλιά. Σπέλα τὴ λὲν οἱ χωριάτες κ' εἶναι σπηλιὰ φυσικιὰ στὰ ριζὰ τοῦ βουνοῦ καὶ στὰ βάθια της ὑπάρχει φλέβα νερὸ καθάριο καὶ δροσερώτατο. Πίνεις, πίνεις καὶ χορτασμὸ δὲν ἔχεις κι ὅλο θέλεις νὰ πίνεις καὶ λυπᾶσαι ὅτα δὲν μπορεῖς πιὰ νὰ πιεῖς ἄλλο. Ἔξω ἀπὸ τὴ Σπέλα ὑπάρχει ρημοκλήσι μὲ κυπαρίσσια, μὲ σκοῖνα καὶ μ' ἁγιοκλήματα καὶ πάνω ἀπὸ τὴ σπηλιὰ ἀρχινάει ὁ δάσος.

Φλέβα νερὸ καὶ σπηλιὰ παρόμοια βρίσκεται κι ἄλλη μιά, μισὴ ὥρα ἀπὸ δῶ, δυναμικά, πλάϊ σὲ ρεματιά. Οἱ χωριάτες ἔχουνε χτίσει σιμά της, στὸ ψήλωμα, κλησιδάκι καὶ τὸ λὲν Παναγιὰ ἢ Φλεβαριώτισσα, τιμώντας ἴσως, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, κάπια θεότη τοῦ δάσους ποὺ τοὺς ἔδωκε γιὰ χάρισμα θεϊκὸ τὸ περίφημο αὐτὸ νερό. Ὁ δάσος τῆς Φλεβαριώτισσας, πευκοφυτεμένος κι αὐτός, εἶναι θάμα καὶ μάγεμα. Περνάω ὁλόκληρη μέρα ξαπλωμένος κάτου ἀπὸ τὰ πεῦκα του, μὲ κλειστὸ τὸ βιβλίο πλάϊ μου καὶ μὲ ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχή. Καὶ πίστεψέ με, περσότερο ἀπὸ τὸ βιβλίο μοῦ λὲν καὶ μοῦ μαθαίνουνε τὰ πεῦκα ποὺ ἀλαφροσειοῦνται πότε ἀπὸ τὸν μπάτη καὶ πότε ἀπὸ τὸ μαϊστράλι, ἡ θάλασσα ποὺ ἁπλώνει κάτου, κατὰ τὴν τραμουντάνα, τὴν καταγάλαζη ὀμορφιά της, τἀσώπαστα τζιτζίκια μὲ τὴ φλυαρία τους καὶ τἀπόμακρο κουδούνισμα κανενὸς διαβατάρικου μουλαριοῦ. Ὁ γερο-Θεόκριτος μοῦ κρατάει συντροφιὰ γλυκοτραγουδώντας μου τὸ «ἀδὺ ψιθύρισμα» τοῦ πεύκου ποὺ «ποτὶ τὰν παγὰν μελίσδεται».

Ἔλα νὰ κατεβοῦμε στὴν πηγή, νὰ νιφτοῦμε στὸ δροσερό της νερό, νὰ δοῦμε καὶ τὰ τραγιὰ ποὺ ποτίζουνται στὴ γούρνα. Νά καὶ τὰ πεῦκα ποὺ κατεβαίνουν περήφανα ἀπὸ τὸ βουνό· νά κ' οἱ ἀσημόφυλλες ἐλιὲς ποὺ ἀνεβαίνουν καμαρωτὲς τὰ ρεματὰ καὶ ζυγώνουνε ντροπαλὲς νἀγκαλιάσουν τὰ λεβέντικα πεῦκα. Κάθουμαι ὧρες καὶ κοιμαρώνω τὴν πανέμορφη αὐτὴ ζουγραφιά. Κοιτάζω μὲ ποιά τάξη κατεβαίνουν οἱ πεῦκοι ἀπὸ τὸ βουνό, πάνου στὴν κορφὴ οἱ γέρικοι ποὺ ξεποσταίνουν κ' ἐρωτοτηράνε ἀπὸ ψηλὰ τὶς ποθοπλάνταχτες ἐλιές, καὶ παρακάτου οἱ μεσόκοποι ποὺ ἀργοπερπατοῦνε καὶ κάτου κάτου οἱ λεβεντονιοὶ ποὺ γοργοτρέξανε καὶ ζυγώσανε πιὰ τὶς ὀνειρεμένες. Κοιτάζω καὶ τὶς ἐλιὲς ποὺ μὲ τὴν ἴδια τάξη ἀνεβαίνουν τὴ ρεματιά, μπροστὰ οἱ νιὲς καὶ πίσω οἱ γερόντισσες.

Καὶ νά, ζυγώσανε. Καὶ τὸ μελτέμι γλυκοσεῖ τὰ φύλλα τῆς κάθε ἐλιᾶς ποὺ βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμὴ καὶ τοῦ κάθε πευκοπαλήκαρου. Κι ἀκοῦς ποὺ ὁ πεῦκος σφυρίζει τὴν ἀγάπη του καὶ ἡ ἐλιὰ τραγουδεῖ ντροπαλὰ τὴν ἀποθυμιά της. Καὶ τοὺς βλέπεις νἀπαλοφιλιοῦνται. Καὶ βλέπεις ἀκόμα πὼς κάπια ἀνεράϊδα κακόβουλη μάγεψε πεύκους κ' ἐλιὲς καὶ τοὺς κρατάει ἔτσι ἀντίκρυ καρφωμένους καὶ δὲν τοὺς ἀφίνει νὰ προχωρέσουνε μιὰ ὀρασκελιὰ ἀκόμα καὶ νὰ σβύσουνε σὲ οὐρανοπόθητο σφιχτογκάλιασμα τὴ λοχτάρα τους. Καὶ λυπᾶσαι ποὺ δὲ δύνεσαι νὰ λύσεις τὰ μάγια καὶ νὰν τοὺς σπρώξεις νὰ λιώσουνε σὲ ἀτέλιωτη ἐρωτιά.

Σκαρφαλώνω στὸ βουνὸ καὶ βλέπω τοὺς πεύκους ποὺ τοὺς ἔχουν ἀνοίξει οἱ ρετσινάδες τὰ σπλάχνα τους καὶ μαζώνουν τὰ δάκρια τους νὰ πλουτίσουνε μ' αὐτά. Τὸ ἴδιο, θερρῶ, γίνεται καὶ στὴ ζωή, ποὺ ὁ ἐγωϊσμὸς πολλὲς φορὲς ἀνοίγει ψυχὲς καὶ μαζώνει τὰ δάκρια τους καὶ πλουτίζει.

Μὰ λέω νὰν τἀφίσουμε αὐτά. Δὲν ἀξίζει μέσα στὸ πανηγύρι τῆς φύσης νὰ θυμᾶται κανεὶς τὶς ἀθλιότητες τῆς ζωῆς καὶ δὲν τοιριάζει νὰ πέφτουν τέτιες μουντζολιὲς στὴν ὁλοπράσινη ζουγραφιὰ τῆς Φλεβαριώτισσας. Ἄς πιοῦμε νερὸ κι ἂς ξεπλωθοῦμε κάτου ἀπὸ τὰ πεῦκα κι ἂς ἀκοῦμε τὰ τζιτζίκια ποὺ φλυαροῦν. Τί κι ἂ βογγάει κάτου ἀπὸ τὰ πόδια μας ἡ φουρτούνα τοῦ κόσμου ;

Ε'

Πευκοβοῖνι 28 τοῦ Ἀλωνάρη.

Ἄκου κ' ἕνα τραγούδι τοῦ Παλαμᾶ, ἀπὸ τὶς «Ἑκατὸ φωνὲς τῆς λύρας».

Εἰδύλλια ροδομάγουλα καὶ μοσκοβολισμένα,
Γιὰ σᾶς δὲν ἤρθα στὸ χωριό· Χωριάτη, ἤρθα γιὰ σένα·
Τὸ δέντρο ἀδρὸ ποὺ ρίζωσε στὰ βάθια τῆς ψυχῆς σου
Φέρνει λουλοῦδι ζωντανὸ στὰ χείλη σου τὸ λόγο.
Κ' ἤρθα νὰ πάρω ἀπ' τὸ δεντρί, νὰ κόψω ἀπ' τὸ λουλοῦδι,
Καὶ νὰ τὰ πάω στὴν ἄβροχη, στὴ ρημασμένη χώρα,
Ποὺ πείνασε γιὰ πράσινο καὶ δίψασε γιὰ δρόσος,
Νὰ γίνει δάσος ἡ ζωὴ καὶ ἡ τέχνη περιβόλι.

Γιὰ τὸ χωριάτη ἤρθα κ' ἐγὼ στὸ χωριό. Κα κλέβω τὸ πράσινο καὶ τὴ δροσιὰ ἀπὸ τὴ ζωή του. Καὶ τὰ φέρνω στὴν ἄβροχη καὶ στὴ λιμασμένη ζωή μου. Καὶ τὴν κάνω δάσο—ἀδιάφορο ἂ δὲν τὸ κατοφέρνω νὰ κάμω περιβόλι καὶ τὴν τέχνη μου. Καὶ ζουλεύω τὴ ζωὴ τοῦ χωριάτη. Λὲς νὰ ζουλεύει κι αὐτὸς τὴ δική μας τὴ ζωή ;

Σοῦτυχε ποτὲ νὰ κοιμηθεῖς σὲ δάσο ; Νἄχεις στρῶμα ἀπὸ πευκόκλαδα καὶ μαξιλάρι ἀπὸ σκοῖνα ; Σοῦτυχε ποτὲ νὰ φᾶς ψαράδικη κακαβιὰ στὴν ἀκροθαλασσιά ; Σοῦτυχε νὰ ζήσεις ὄχι χρονιὰ ἀλάκαιρη, ἀλλὰ μιὰ βδομάδα μοναχά, σὰ χωριάτης, δουλεύοντας, τρώγοντας, γλεντώντας καὶ πλαγιάζοντας, ἀπεράλλαχτα ὅπως αὐτός ; Ἔλα, ζῆσε τὴν πρῶτα τὴν τέτια ζωή, κ' ὕστερα πές μου ἂ ζουλεύεις τὴν τωρινὴ ζωή σου, τὴ φραγκοπατημένη καὶ χιλιοφκιασιδωμένη ζωή.

Σήμερα εἶναι Σαββάτο κι ὅλοι οἱ φοῦρνοι τοῦ χωριοῦ κοπνίζουνε. Κάθε σπίτι ἔχει καὶ τὸ δικό του φοῦρνο κι ὅλοι εἶναι ἴδιοι, μικροί, κάτασπροι, στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ, μὲ τὴν μπούκα μὲ τὸ σορόκο

(*) Ἡ ἀρχή του στὸ περασμένο φύλλο.

Ἀντρέας·

—« Γιατρέ, νὰ μοῦ τὸ πῆτε εἰλικρινά. Τὸν Τρυγητή, ἐδῶ καὶ τέσσερεις μῆνας, ἂν τὸ Τρυγητὴ σᾶς τὴν ἔφερνα, ναί, στὰ ἔμπα τοῦ Τρυγητή, νὰ μοῦ πῆτε, ἄραγες δὲ θὰ εἴτανε ἡ γιατρειὰ πιὸ σίγουρη;»

—« Ἐννοεῖται. Καθὼς πάντα, ὅσο πιὸ γλήγορα, τόσο καὶ πιὸ σίγουρα.»

Μὲ τὴν τρομερή, τὴν ἁπλὴ τὴν ἀπάντηση, ποὺ κατακαήκε ἡ καρδιά του, τἄνοιωσε πιὰ ὅλα ξαφνικά. Ὁ δύστυχος ὁ Ἀντρέας! Τότες, ἀχ ! τότες θυμήθηκε. Τραβήχτηκε μέσα στὰ φύλλα τοῦ μυαλοῦ του. Βέβαια ! Πέμτη. Μέρα Πέμτη. Τρεῖς τοῦ Τρυγητῆ. Στὸ ξοχικό του. Ἔρχεται ὁ κ. Μαλαμές, τάχα γιὰ τὸ χταπόδι. Τὴν κοιταζει. Ποιεῖ, πονεῖ ἀπελπιστικὰ τὸ κορίτσι. Φωνάζει. Δὲν μπορεῖ ὁ γιατρὸς νὰ τελειώση τὴ δουλειά. Δὲν τὴν ξεταζει ὡς τὸ τέλος. Κατεβαίνει κάτω στὸ σαλόττο μὲ τὸν Ἀντρέα. Καὶ μὲ τὴν Ἄννα. Τοὺς λέει ρητὰ πὼς πρέπει δέφτερη φορὰ νὰ ξαναρχίση, νὰ τὴ δῆ, προτοῦ φύγουνε τουλαχιστο, νὰ καταλαβῆ τί ἔχει. Φυματίωση θἄναι ἢ φαγέδαινα. Δὲν ἔχει ἄλλο. Τοὺς παρακαλεῖ. Τοὺς ξηγᾶ κιολας πῶς ἀνάγκη νὰ τὴ χλωροφορμίσουνε, γιὰ νὰ ξεταστῆ καταβαθα δίχως πόνο, πὼς μόνος του δὲ φτάνει, πὼς χρειάζεται συνάδερφο, παραστάτη, νὰ τὴν πάνε μιὰ μέρα στὸ Μπ.. στοῦ Σεβιλᾶ ἢ νὰ μηνύσουνε τοῦ Σεβιλᾶ νἀρθῆ, ποὺ πρόθυμα θὰ τὸ κάμη.

Ὄχι ! Ὄχι ! Ὄχι, νὰ τὸ μόνο ποὺ ξέρανε νἀπαντήσουνε σὲ ὅλα τὰ λόγια τοῦ γιατροῦ. Ὄχι, ὁ Ἀντρέας ἀπὸ τὴν πεποίθηση στὸν ἑαυτό του. Ὄχι, κ'ἡ Ἄννα ἡ καημένη ἀπὸ τὴ γλυκειά της τὴν ἀφεντιάδα, καὶ τὸ πιὸ περίεργο, ἀπὸ καλοσύνη. Νὰ μὴν τῆς χαλάσουνε, λέει, τὸ καλοκαίρι τῆς καημένης, ποὺ τὸ χαίρεται κι ἀναγκλιάζει, μὲ τὰ βάσκανα, τὰ ψηλαφίσματα, τὶς κλινικές, καὶ τὰ χλωροφόρμια. Ἔτσι φρονοῦσε κι ὁ Ἀντρέας. Φρονοῦτε κἄμπισα τέτοια. Μὰ τώρα ἔβλεπε πὼς κι ὁ πιὸ τίμιος ἄθρωπος βρίσκει νὰ προφασιστῆ χίλια δυό, πολεμᾶ ὁ ἴδιος νὰ γελαστῆ, γιὰ νὰ γίνη τὸ κρυφὸ θέλημα τῆς ψυχῆς του, γιὰ νἀκούση τὸ φυσικό του ποὺ ἀσύνειδά του τὸν κυβερνᾶ. Πότε τὸ ἕνα στοχαζότανε τότες στὸ Χαμονοκόφι, πότε τὸ ἄλλο. Νὰ μὴν μπλέξη ξανὰ μὲ τοὺς γιατρούς, ἂς εἶναι γιατρὸς κ'ἕνας Σεβιλᾶς. Ἀφοῦ τὸ νεφρὶ γιατρέφτηκε, γλύτωσε ἡ Κατινούλα. Ὅπως τὴν ἔσωσε πέρσι, ἀκόμη θὰ τὴ σώση. καὶ γιὰ τοῦτο δὲν πρέπει ξένο χέρι νὰ τοῦ τὴν ἀγγίξη. Καὶ τὸ χερότερο, τὸ πιὸ φριχτό, μόλις τολμοῦσε σήμερα νὰ τὸ συλλογιστῆ Μάλιστα. Τὸν Τρυγητή, ὁ Ἀντρέας χρωστοῦσε χρήματα τῆς Ἄννας· μὲ τὰ γιατρικά, μὲ τὰ χειρουργήματα καὶ μὲ τοὺς χειρούργους. ἀναγκάστηκε νὰ τῆς δανιστῆ τὸ χειμώνα· λογάριαζε ἴσια ἴσια πὼς τὸ καλοκαίρι στὴν ἐξοχὴ θὰ μαζώξη ἀρκετὰ γιὰ νὰ τῆς τὰ γυρίση πίσω. Κι ὁ Ἀντρέας μισοῦσε τὰ χρέη· μάλιστα δὲν τοῦ ἄρεζε καθόλου νὰ χρωστᾶ τῆς Ἄννας, ποὺ δὲν τοῦ φαινότανε καὶ σωστό. Τί νὰ καταπιαστῆ ἔξοδα καινούρια ; Τί νὰ ξαναρχίση τοὺς λογαριασμούς του; Καὶ ποιὸ τὄφελος ; Κανένα. Ἐπειδὴ, γιὰ νὰ τὸν ψυχολογήσουμε καταβαθα, δὲν τἄλεγε ἀφτὰ ὁ ἄθρωπος ἀπὸ φιλαργυρία—μήτε τοῦ περνοῦσε— τἄλεγε ἀπὸ κανονικάδα. Κ' ἡ κανονικάδα του ἡ ἀχώριστη κι ἀξεπόσπαστη ἀπὸ τὸ εἶναι του,ἡ κανονικάδα τοῦ ἀπόδειχνε πὼς ἡ Κατινούλα θὰ γειάνη. Ὁ κύριος, ὁ πρῶτος λόγος τέτοιος εἴτανε. Νόμιζε ὁ Ἀντρέας πὼς ἀδύνατο νὰ κιντυνέψη δυὸ φορὲς, μιὰ μὲ τὸ νεφρί, μιὰ μὲ τὴ φούσκα. Πράματα ποὺ εἶναι ἄταχτα, πράματα ποὺ δὲ γίνουνται. Κ' ἔτσι μὲ τὴν Κατινούλα, ὅπως καὶ πρὸ ἕντεκα χρόνια μὲ τὴν Ὄλια, δὲν ἄλλαζε ὁ Ἀντρέας, ἀλλάζανε μονάχα τὰ περιστατικά· τὴν Ὄλια τὴν ἄφησε νὰ πεθάνη μόνη μακριά του· τὴν Κατινούλα, στὸ Χαμονοκόφι, ὅταν ἦρθε ὁ Μαλαμές, μήτε τὄβαζε μὲ τὸ νοῦ του νὰ τὴ χωριστῆ· πλάγι του τὴν ἤθελε καὶ γιὰ τοῦτο δὲν ἤθελε Μπ... καὶ κλινικές. Κ' ἡ περισσότερη πεποίθησή του, ἡ πίστη του στερεωμένη στὴν παρουσία τὴ δική του, στὴ δική του τὴ γιατρειά, ἴσως γιὰ νὰ μὴν ξεκαπάθη ὅ τι ἔπαθε μὲ τὴν Ὄλια. Καὶ τἀποτέλεσμα ἔβγαινε ἀπαράλλαχτο. Δὲν πῆγε τότες νὰ δῆ τὴν Ὄλια, γιατὶ δὲν τὸ χωροῦσε ἡ λογική του πὼς ἡ γυναίκα του, νεώτερή του, φτυχισμένη, ἀγαπημένη, μποροῦσε νὰ πεθάνη πρὶν ἀπ'ἀφτόνε. Ἡ πλανη του ἀπὸ λογικὴ μονάχα καὶ τίποτις ἄλλο. Καὶ πάλε ἡ λογικὴ τοῦ σφαλοιζε τὰ μάτια, ἐνῶ σιμά του, στὸ πρόσωπό του, στὴ μούρη του τέτοιο κακὸ ξολόθρεβε ἀπὸ μέσα τὴν Κατινούλα.

(ἀκολουθεῖ)

—γιατὶ ἀπὸ κεῖ τοὺς φράζει τὸ βουνὸ τὸν ἀγέρα. Οἱ νοικοκυράδες σήμερα ζυμώσενε καὶ κεῖνε τοὺς φούρνους νὰ ψήσουν τὰ ψωμιά. Κάθουμαι στὸ παράθυρο καὶ βλέπω τοὺς κοπνούς, βλέπω στοὺς κοντινώτερους φούρνους καὶ τὶς φωτερὲς γλῶσσες ποὺ ξεπηδάνε ἀπὸ τὴν μπούκα τους, ὀσμίζουμαι καὶ τὶς μυρουδιὲς πὰφίνουν τὰ ξερόκλαδα ποὺ κείγουνται. Ὅλο τὸ χωριὸ σῆμερα μοσκοβολάει ἀπὸ κομένα κυπερίσσια, θυμάρια, κληματόβεργες, χερουπόφυλλα, σοῖνα καὶ πευκόκλαδα. Θὰ μὲ πεῖς χωριάτη, μὰ τὴ μυρουδιὰ αὐτὴ δὲν τὴν ἀλλάζω μ' ὅλα τὰριστοκρατικὰ ἀρώματα ποὺ ξεπολάνε τ' Ἀ τ θ ι δ ι κ ά χερέμια τοῦ κ. Νέη. Φοῦρνος χωριάτικος ποὺ κείγεται καὶ περβόλι τοῦ χωριοῦ μὲ τὶς μεντζουράνες του, τὰ βασιλικά του κοὶ τοὺς δυόσμους του, εἶνει οἱ μόνες φάμπρικες ποὺ βγάζουνε Ρωμαΐκα μυρουδικά,καὶ θαρρῶ πὼς ὁ Περικλῆς ὁ Γιαννόπουλος, ποὺ ζητάει σὲ κάθε φανέρωμα τῆς ζωῆς μας καὶ τῆς τέχνης μας τὴ ντόπια χρωματιά, δὲ θὰν τὶς περιφρονήσει αὐτὲς τὶς φάμπρικες.

ΣΤ'

Πευκοβοῦνι 29 τοῦ Ἀλωνάρη.

Θὰ σοῦ πῶ κάτι νὰ γελάσεις—μπορεῖς ὅμως καὶ νὰ κλάψεις, ἂν ἔχεις κέφι γιὰ κλάματα. Σήμερα τὸ πρωΐ, σὰν ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησιά, πῆρε κάπιος χωριάτης σπουδαγμένος (ἔχει πάει, θερρῶ, ὡς τὸ Σκολορχεῖο) νὰ διαβάσει ἕνα πίσημο χερτὶ τοῦ Ὑπουργείου ποὺ τὸ εἶχενε στείλει νὰ διαβαστεῖ στὴν ἐκκλησιά. Πῆγε λοιπὸν ὁ διαβασμένος καὶ στάθηκε στὴ μέση στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησιᾶς, τὸν περιτριγυρίσενε οἱ ἄλλοι κι ἄρχισε νὰ διαβάζει μεγαλόφωνα, κουμπουριάζοντας ἀλύπητα τοὺς τόνους καὶ τὶς κατάληξες. Πὼς δὲν κατελάβενε τίποτα οἱ χωριάτες τὄχω γιὰ σίγουρο,ἀφοῦ κι ὁ ἴδιος ποὺ διάβαζε δὲν καταλάβαινε καὶ τὄνιωσα ἀπὸ μερικὰ κομάτια ποὺ θέλησε νὰν τοὺς τὰ ξηγήσει στὴ γλώσσα τους καὶ τοὺς τὰ ξηγοῦσε ἀνάποδα.

Ἡ Πολιτεία τὄκαμε τὸ χερτὶ αὐτὸ γιὰ τοὺς χωριάτες, γιατὶ οὔτ' ἐγὼ οὔτε λόγου σας ἔχουμε «ἀροτῆρας βοῦς» καὶ «ἐπιμόρτους κολλιεργησίμους γείς» ὅστε νὰ μᾶς νιάζει γιὰ τὰ μανιφέστα της. Κι ὅμως ὁ χωριάτης ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθει τί «διατάσσει» ἡ Πολιτεία, δὲ μαθαίνει τίποτα γιατὶ ἡ Κομερωμένη, κι ὅταν ἀκόμα πρόκηται γιὰ τὸ συφέρο της, ἐπιμένει νὰ μιλάει Κινέζικα γιὰ νὰ μὴν ἀ π ι σ τ ή σ ε ι στὴν ΕΠΙΣΗΜΗ γλώσσα της—δηλ. στὴν ἐπίσημη ψευτιὰ καὶ ἀνοησία της.Μπορῶ νὰ βεβαιώσω τὸν κ. Σιμόπουλο πὼς ἀπὸ τὸ χωριό μου δὲ θὰ πάρει λεφτὸ τσαμπιστό, γιατὶ κανεὶς ἀπὸ δῶ δὲν κατάλαβε τί τοῦ γυρεύει. Μολαταῦτα σοῦ λέει ἡ Πολιτεία «Ἄγνοια νόμου δὲν ἐπιτρέπεται»—ὅσο κι ἂ σοῦ τοὺς γράφει τοὺς νόμους σὲ τέτια γλώσσα ποὺ νὰ μὴν τοὺς νιώθει κανείς, κομμὰ ἰφορὰ οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ δικαστὲς ποὺ τοὺς ἐφερμόξουν.

Νά καὶ μιὰ φράση, ὅπως τοὺς τὴν ξήγησε ὁ λογιώτατος πατριώτης τους·

— «....ντὲ πλερῶσει, λέει, δηλ. ντὶ παγκοῦε ντὶ τόκο ὑπερημέριας».

— Τσὶ ἔστε ὑ π ε ρ η μ έ ρ ι α ;

— Νά, ὑπερημέρια ἔστε ὑπερημέρια ! . . . Νοῦκου κατσλαβαίνεις ;

Οἱ ἀθρῶποι ἐδῶ μιλοῦν Ἀρβανίτικα, μὰ ξέρουν καὶ Ρωμαΐκα, κι ἀπόδειξη ποὺ συναγρικιοῦνται μαζί μου ποὺ δὲν ξέρω οὔτε λέξη Ἀρβανίτικη. Τὸ Ὑπουργεῖο λοιπὸν ἂν εἶχε σπειρὶ μυαλὸ κι ἂν ἤξερε νὰ κάμει τὴ δουλειά του θἄγραφε τὰ χερτιά του στὴν γλώσσα μας, ποὺ τὴ νιώθουμε ὅλοι μας, κι ὄχι σὲ γλώσσα ποὺ δὲν τὴ νιώθει κανένας. Μὰ ποῦ μυαλὸ στὸ Ρωμαΐκο, νὰ περισσέψει καὶ γιὰ τοὺς Ὑπουργούς !

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΑΠΟΣΠΕΡΝΟ

Ἐλεημονήσου με, καλή, τώρα ποὺ πέρνει ἡ νύχτα
κι ἄνοιξε, μέσα πάρε με, τὶ μαγιωμένος εἶμαι
καὶ δὲ φ λᾶ μου ἡ λεβεντιά, μηδ' ἡ ἀρματολογιά μου,
μόν' τὰ ζαφείρια μάτια σου ποὺ τὰ θεριὰ μερώνουν.

Νὰ γείρω θέλω πλάγι σου κι ὁ ὕπνος νὰ μὲ πάρη
στὰ περιβόλια νὰ μὲ πόη, τραντάφυλλα νὰ μάσω
νὰ σοῦ στολίσω τὰ μαλλιά, τὸ περδικήσιο στῆθος,
καὶ νὰ ξυπνήσω τὴν ἀβγὴ μὲς στὶς χρυσές σου ἀγκάλες.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΖΙΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Φίλε Νουμᾶ,

Τί περιφάνια καὶ τιμὴ γιὰ ἕνα μεταφραστή, νὰκούσῃ λόγια ἐπαινετικὰ ἀπὸ τὸ Λέκα Ἀρβανίτη! Καὶ πόσο μεγαλύτερο τὸ καμάρι του, ἀφοῦ ὁ μεγάλος τεχνίτης τοῦ λόγου καὶ τοῦ ρυθμοῦ ἔχει προσέξει καὶ στὰ ψιγάδια τῆς μετάφρασης, – μὲ τρόπο μάλιστα σὰ νὰ ρωτᾷ, γιατὶ κι αὐτὰ νὰ ὑπάρχουν ;

Αὐτὸ μοῦ δίνει τὸ θάρρος νὰπαντήσω. Ἂν εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ μετάφραση δὲν ἔχει ἀξία παρὰ ὡς ἔργο γλωσσικό, ἀφοῦ ὁ μεταφραστὴς δὲ βάζει σ' αὐτὴ τίποτα ἀπὸ τὴ φαντασία του, παρὰ ἀλλάζει τὰ λόγια τῆς ξένης γλώσσας σὲ λόγια δικά του, γιὰ νὰ πῇ τὸ ἴδιο νόημα, – ἄλλο τόσο εἶν' ἀλήθεια πὼς ἔχει χρέος ὁ μεταφραστὴς (ὄχι ὁ ἐξηγητὴς) νὰκολουθᾷ ὅσο δύνεται πιστὰ τὸ πρωτότυπο, προσπαθώντας νὰ μιμηθῇ τὸ ὕφος καὶ τὴν τεχνοτροπία του, ἀφήνοντας τὰ ἴσια του ἴσια καὶ τὰ στραβά του στραβά,τάπλά του ἁπλὰ καὶ τὰ στρηρνά του στρηφνά, χωρὶς νὰ τοῦ διορθώνῃ τὶς ἀδυναμίες του. Καὶ μιὰ τέτοια ἀδυναμία-ἰδιοτροπία τοῦ Ἄγγλου ποιητῆ τῆς Σαλώμης, εἴτανε νὰ βάλῃ τοὺς δευτεροπρόσωπου; πληθυντικοὺς ἀνάκατα μὲ τοὺς ἑνικοὺς σὲ τραγῳδία βιβλική, ἐνῶ καὶ στὴν ἐγγλέζικη μετάφραση τῆς Γραφῆς βασιλεύει μονάχο τὸ **Φύ**. Πῆρε παράδειγμα ἀπὸ τὸ Σκιξπῆρο, καὶ τὸν ξεπέρασε σ' αὐτὸ τὸ ἀνακάτωμα· ἐνῶ ἐκεῖνος πάντα κρατάει μιὰ σειρὰ καὶ βάζει τελεία πρὶν πηδήσῃ ἀπὸ τὸ σὺ στὸ σᾶς, ὁ Ἡρώδης τοῦ Οὐάϊλδ κατεντᾷ νὰ πῇ τῆς Σαλώμης, What would y o u have them brind t h e e in a silver charger ? (Τί **θέλατε** νὰ **σοῦ** ἔφερναν σ' ἐν'ἀσημένιο δίσκο;) Πηδᾷ ὁ ποιητής, σ' ὅλο τὸ ἔργο, ἀπὸ τὸν ἑνικὸ στὸν πληθυντικὸ κι' ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ στὸν ἑνικό, μὲ μιὰ μαστορικὰ φροντισμένη ἀκαταστασία, πάντα ταιριαστὴ μὲ τὴν ψυχικὴ κατάσταση τῶν προσώπων ποὺ μιλᾶνε. Καὶ αὐτὴ τὴ μεταλλαγὴ τοῦ ἑνικοῦ μὲ τὸν πληθυντικό, ποὺ εἶναι ἀνύπαρχτη καὶ ψεύτικη γιὰ τοὺς σημερινοὺς τοὺς Ἄγγλους, μὰ τὴν ἔχουν οἱ σημερινοὶ Ρωμιοὶ στὴν καθημερνή τους τὴ ζωὴ καὶ μιλᾶν ἀνάκατα ἀμὲ τὸ σὺ καὶ μὲ τὸ σᾶς», τὴν ἄφησα ὅπως εἴτανε στὸ πρωτότυπο, γιὰ νὰ περάσῃ ἕνα ἀπὸ τὰ τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματά του καὶ στὴ μετάφραση.

Τὸ ἴδιο μποροῦσα νὰ πῶ καὶ γιὰ τοὺς ξενισμοὺς «εἶναι ποὺ κτλ.», ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ ξενισμοί, πλατειασμοὶ καλύτερα, εἶναι ποὺ εἶναι πιὰ μπασμένοι στὴ γλῶσσα μας· καὶ πολλὲς φορὲς ἡ κανονικιὰ καὶ καλοδεμένη φράση δὲν μπορεῖ νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἠθοποιοῦ μὲ τὸ χρῶμα καὶ μὲ τὴ δύναμη ποὺ ἔχει ἡ ἀνώμαλη καὶ ἁπλωμένη, ἂς εἶναι κι ἄσκημη. Τὸ σωστὸ «εἶναι σὰ γυναῖκα πεθαμένη» ἢ τὸ σωστότερο «εἶναι σὰν πεθαμένη γυναῖκα» θὰ τὸ πῇ μονανάσα ὁ ἠθοποιός, καὶ ὁ ἀκροατὴς μπορεῖ καὶ νὰ μὴν τὸ πάρῃ χαμπάρι· τὸ ἁπλωμένο «εἶναι σὰ γυναῖκα ποὺ εἶναι πεθαμένη» (she is like a woman who is dead) μπαίνει εὐκολώτερα στὴν καρδιά, ἅμα τὸ χρωματίσῃ ὅπως πρέπει ὁ ἠθοποιός· «εἶναι – σὰ γυναῖκα–ποὺ εἶναι – ΠΕΘΑΜΕΝΗ». Κι αὐτὴ ἀκόμα ἡ ἀνωμαλία του θὰ τὸν κάνῃ νὰ προσέξῃ πῶς θὰ τὸ πῇ. Γι' αὐτό, ἅμα μεταφράζω γιὰ τὸ θέατρο πάντα συνηθίζω καὶ φωνάζω τὴ φράση, γιὰ νὰ δῶ πῶς ἀκούεται καὶ τί ἐντύπωση κάνει.

Εἶπα, γιὰ τὸ θέατρο. Στὸν κύκλο καὶ στὸν κόσμο του,—τί ὄργανο καὶ τί σκοπὸς τὸ θέατρο ! — γλυκοφέγγει ἡ γλωσσικὴ ἀλήθεια. Γιατὶ νὰ θαμπωθῇ μὲ τὸ παραπολὺ τὸ φῶς ; Σὲ μιὰ μετάφραση καμωμένη πρῶτ' ἀπ' ὅλα ad usum comœdorum, ἂς συχωρεθοῦνε τὰ φωναχτὰ τριτόκλιτα «Ἡρωδιάδος, Καίσαρος, αὐτοκράτορος, ἱερέως κτλ.» ποὺ τἄχει συνηθίσει τὸ αὐτὶ τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ μποροῦνε μὲ μιὰ μολυβιὰ νὰ διορθωθοῦν ἀργότερα· ἂς συχωρεθοῦνε καὶ τὰ *βουβὰ* δασκάλικα «παιδάριον», ποὺ εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴ Γραφή, «εἰσέρχεται καὶ ἐξέρχεται», ἀφοῦ κι ὁ Ἄγγλος βάζει ἀκόμα τὸ σκολαστικὸ enter καὶ τὸ λατινικὸ exit. Εἴτανε φόβος μήπως μοῦ ζητήσῃ κανένας ἠθοποιὸς νὰ τοῦ ξηγήσω τί θὰ πῇ «ἔρχεται καὶ φεύγει». Ὅπως πέρσι, κάπου σὲ μιὰ μετάφρασή μου, ποὺ εἶχα σημειωμένο «μόνη της, παράμερα», μὲ ρώτησε στὶς πρόβες ἕνας ἠθοποιός :

— Τί ἐνοεῖτε ἐδῶ :... «ἰδίᾳ» ;

— Ναί, τοῦ εἶπα, ἡ ἴδια θὰ τὸ πῇ κι' αὐτό.

— Δὲ σᾶς ἐρωτῶ αὐτό... Ἐννοεῖτε νὰ τὸ πῇ «κατ' ἰδίαν», ὅπως λέμε ἐμεῖς ;

— Μάλιστα, κατ' ἰδίαν...

Καὶ ὁ ἀγαθὸς ἠθοποιὸς ἐξῆλθε κορδωμένος γιὰ τὸ μάθημα ποὺ μοῦδωκε, καὶ ποιός ξέρει τί μουρμουρίζοντας ἰδίᾳ γιὰ τὴν ἀμαθειά μου.

Πατήσια, 12, 8, 1907.

Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

ΤΑ ΝΕΚΡΩΣΙΜΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Πολλὲς φορὲς φαντάζομαι τὸν κόσμο γερατμένο,
ὅταν τὰ σπαρταρίσματα τῆς ὀμορφιᾶς, τῆς τέχνης
θ' ἀφήνουν κρύα μάρμαρα τὶς δύσκαμπτές του ἶνες
μεσ' στῆς ζωῆς τὰ βάσανα, στῆς σκέψης τὰ σκοτάδια.

Γιατὶ λοιπὸν νὰ θέλωμε νὰ κλαῖμε τέτοιον κόσμο,
ὅπου μιὰ ἀνάγκη πειότερη—τῆς ὀμορφιᾶς—θὰ λείπῃ;
Λυποῦμαι μόνο τοὺς φτωχοὺς ποὖχουν μεγάλους πόθους·
κι' εἶν' ἕνας πόθος ἄφταστος ἡ τέχνη, τίποτ' ἄλλο.

Λ. Θ. ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΣ

Ἑλένη. Δὲν ξέρεις, κυρία μου, ὅταν τοῦ ἔδειξα τοῦ ἀντρός μου τὸ λογαριασμὸ τῆς μοδίστρας μου, ἔβγαλε τὶς φωνές, τὶς φωνές....

Μαριγώ. Ὁ δικός μου εἶναι διαφορετικός. Σὰν τοῦ ἔδειξα τῆς δικῆς μου μοδίστρας τὸ λογαριασμό,ἔμεινε ἄφωνος.

Θειά. Τὰ συχαρίκια μου Σοφούλα. Σήμερα σοῦ ἔφερε ὁ γιατρὸς μιὰ ἀδερφούλα, μικρή μικρή...

Σοφούλα. Ὦ θείτσα, ἄφησέ με ἐμένα πρώτη νὰ τὸ πῶ τῆς μητέρας !

ΠΑΓΩΝΙΑ

('Από τὸ καινούριο βιβλίο τοῦ Κώστα Παρορίτη «ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ».)

Περασμένη ἡ ὥρα. Οἱ ἄνθρωποι νωρὶς νωρὶς, μαζωχτήκανε ἀπόψε στὰ σπίτια τους. Κακὴ νύχτα. Χειμώνας, κρύο, βροχή. Στὸν καφενὲ τοῦ κὺρ Πέτρου λίγοι μένουνε ἀκόμα. Εἶναι κεῖ μιὰ παρέα ἀπὸ χαμάληδες τοῦ μώλου ποὺ παίζουνε πρέφα μὲ καπίκια. Παίζουνε γιὰ συφέρο, χτυποῦνε μὲ θυμὸ τὶς γροθιές τους στὸ μαρμάρινο τραπεζάκι, βλαστημᾶνε σὰ χάνουνε κ' εἶναι ἕτοιμοι νὰ σφαγοῦνε γιὰ ἕνα καπίκι. Τὸ παιγνίδι γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι πιὰ ξεκούραση, εἶναι ξακολούθηση τῆς δουλειᾶς, ποὺ περιμένουνε κάτι ἀκόμα νὰ κερδίσουνε γιὰ νὰ συμπληρώσουνε τὸ φτωχὸ μεροδούλι. Πάρα πέρα ἕνας γέρος μὲ γυαλιὰ εἶναι χωμένος σὲ μιὰ φημερίδα· διαβάζει ἀργά, συλλαβιστά, τὰ νέα τῆς ἡμέρας, τὰ χείλια του κουνιοῦνται ἀδιάκοπα καθὼς διαβάζει καὶ τὸ διάβασμα προχωρεῖ μονότονο, ἀργό, ἀπελπιστικό. Ἕνας βαρκάρης μοναχὸς καπνίζει ναργιλὲ βάζοντας τὸ ἕνα πόδι ἀπάνω στὸ ἄλλο. Κοντὰ στὸ παράθυρο ποὺ βλέπει στὴν πλατέα καθοῦνται δυὸ κύριοι καλοντυμένοι· εἶναι βυθισμένοι σὲ κάποια χαμηλὴ κουβέντα καὶ κάποτε στρέφουνε τὰ κεφάλια καὶ κοιτάζουνε ἀνήσυχα ὄξω στὸ πεζοδρόμι ὅπου ἀκούγεται ὁ κρότος ποὺ κάνει τὸ νερὸ τῆς βροχῆς ἀπάνω στὰ μάρμαρα. Ὁ καφετζῆς κουτουλᾷ πίσω ἀπὸ τὸν μπάγκο· ὁ ὑπηρέτης ἕνα παιδὶ ὡς δώδεκα χρονῶ ἀκουμπᾷ σ' ἕνα σακκὶ γεμάτο κουκκιὰ καὶ κοιμᾶται μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό. Τὰ σκοινιὰ ποὺ κρέμουνται οἱ λάμπες, γεμάτα μύγες ποὺ βρήκανε κεῖ καλὸ νὰ κουρνιάσουνε· ἕνα καναρινάκι κοιμᾶται ἥσυχα ἀπάνω σ'ἕνα ξυλαράκι μέσα σ' ἕνα μικρό, ἀσφυχτικὸ κλουβί, κρεμασμένο ἀπὸ τὸ νταβάνι. Σιγαλιὰ μέσα. Οἱ δυὸ κύριοι κατεβάζουνε τὴ φωνή τους στὴν κουβέντα ὅσο ποὺ νἀκούγουνται καὶ δὲν ξεχωρίζουνε παρὰ οἱ φωνὲς τῶ χαμάληδων τοῦ μώλου ποὺ κατεβάζουνε ὅλα τὰ καντήλια κι ὅλα τἄγια δισκοπότηρα ἀπάνω στὴ φιλονικία.

Μπροστὰ στὸ μαγαζὶ εἶναι μιὰ μικρὴ καμάρα· κάτω ἀπὸ τὴν καμάρα αὐτὴ ἔχουνε τρυπώσει δυὸ μικροὶ μάγκες· δὲν εἶνε πιὸ μεγάλοι ἀπὸ δέκα χρονῶ. Ξυπόλυτοι κ' οἱ δυὸ πατοῦνε στὶς κρύες βρεγμένες πλάκες τοῦ πεζοδρομιοῦ. Τουρτουρίζουνε ἀπὸ τὸ κρύο, χώνουνε τὰ χέρια στὶς ἀμασκάλες τους γιὰ νὰ βροῦνε ζέστα, στρυμώνουνται ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο γιὰ νὰ ζεσταθοῦνε. Δὲ λένε τίποτις μεταξύ τους κι ἀπὸ τὸ στόμα τους βγαίνει ὁ ἀχνὸς τῆς ἀνάσας ποὺ τοὺς ζεσταίνει λίγο γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ μάγουλα· οἱ μύτες τους, τἀυτιά τους παγωμένα καὶ κόκκινα. Ὁ πιὸ μικρὸς φοράει ἕνα μακρύ, πλατὺ παντελόνι ζωσμένο στὴ μέση μὲ σπάγκο. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ παντελόνι χωρούσανε εὔκολα τὰ πόδια καὶ τῶ δυό. Ὁ ἄλλος ἔχει μιὰ πάνινη φορεσιὰ ποὺ τοῦ τηνὲ χαρίσανε ἀπὸ τὸ σπίτι κάποιου χτικιασμένου ποὺ πέθανε τὶς προάλλες. Βρέχει. Βροχὴ μὲ τὸ ἀσκί. Τὰ μάρμαρα τοῦ πεζοδρομιοῦ γυαλίζουνε σὰν καθρέφτης κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ ποὺ καίει ἀψηλὰ στὴ γωνιά. Μέσα στὸ λιμάνι χύνουνται μὲ βουὴ τὰ θολὰ ποτάμια ποὺ κατεβαίνουνε ὁρμητικὰ ἀπὸ τοὺς διάφορους δρόμους· ἡ θαλασσα ἔχει ταραχὴ φριχτή· τὰ κύματα χτυποῦνε μὲ λύσσα στὸ μουράγιο, σηκώνουνται ἀψηλὰ ἀφρισμένα καὶ σπάζουνε στενάζοντας ἀπάνω στὶς πλάκες τοῦ μώλου. Τὰ καΐκια χορεύουνε ἕνα τρελλὸ χορὸ ἐνῷ ὁ ἀέρας παίζει τὸ θλιβερὸ σκοπό του· τρίζουνε οἱ ἀλυσσίδες, δέρνουνται τὰ σκοινιά, ἀγκομαχοῦνε τὰ σκάφη, περνᾷ σφυρίζοντας ὁ ἀέρας μέσα ἀπὸ τὰ ψηλὰ κατάρτια ποὺ σχηματίζουνε ἕνα μυστηριώδικο δάσος μέσα στὴ σκοτεινιὰ τῆς νύχτας. Τὰ σκυλιά, φύλακες τῶν καϊκιῶν, ἀλυχτᾶνε φοβισμένα, κ' οἱ βαρκοῦλες κ' οἱ ψαροποῦλες, ὅσες δὲν εἶναι καλὰ ἀραγμένες, πᾶνε νὰ πεταχτοῦνε ὄξω στὸ μῶλο, ἀπὸ τὸ κῦμα τὸ θεόρατο.

— Κατακλυσμός, — λέει ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ ποὺ κάθουνται κοντὰ στὸ παράθυρο — Δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ φύγουμε ἀπὸ δῶ· κ' ἔχω καλὸ φαΐ ἀπόψε καὶ θὰ μὲ περιμένουνε.

Στὴν πλατέα τὴν μαρμαρένια ψυχὴ δὲ φαίνεται. Ἀπὸ τὶς κλειστὲς πόρτες τῶ μαγαζειῶ χύνουνται ὄξω γυαλιστερὲς φωτεινὲς λουρίδες. Τὰ σπίτια ποὺ σκαρφαλώνουνε στὸ βράχο, βυθισμένα στὸ σκοτάδι. Ποὺ καὶ ποὺ σὲ κανένα παράθυρο φαίνεται κανένα φῶς δειλό. Ὁ γέρος μέσα στὸν καφενὲ δὲν παρατάει τὴ φημερίδα. Μόνο ὅταν ἀκούγεται κανένα μπουμπουνητὸ σηκώνει τὸ κεφάλι του, κοιτάζει ὄξω καὶ πάλε βυθίζεται στὸ ἀγωνιώδικο διάβασμά του. Οἱ χαμάληδες ξακολουθοῦνε τὸ παιγνίδι κι ὁ καφετζῆς τὸν ὕπνο του. Κάποτε ὅταν οἱ φωνὲς δυναμώνουνε ἀνοίγει γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ μάτια του, τοὺς κοιτάζει νυσταγμένα καὶ σιγὰ σιγὰ ἀρχίζει νὰ τόνε ξαναπαίρνῃ αὐτὴ τὴν ὥρα ὀνειρεύεται νὰ εἴτανε σ' ἕνα ζεστὸ κρεββάτι καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα πότε νἀδειάσῃ τὸ μαγαζὶ γιὰ νὰ τὸ πάρῃ δίπλα ἀπάνω σὲ παχὺ στρῶμα. Μὲ ἡ βροχὴ δὲν ἐννοεῖ νὰ σταματήσῃ. Λὲς καὶ θέλει νὰ πνίξῃ τὸ νησί. Οἱ μάγκες τουρτουρίζουνε στὴν καμάρα. Μὲ ὅλο τὸ κρύο ἡ νύστα τοὺς βαραίνει τὰ βλέφαρα. Δὲν ἔχουνε ποὺ νὰ πᾶνε. Ὁ ἕνας εἶναι πεντάρφανος· κοιμᾶται ταχτικὰ μέσα στὶς βάρκες κι ὅταν κάνει κρύο τρυπώνει, ἂν τὸν ἀφήσουνε, σὲ κανένα φοῦρνο ἢ σὲ καμιὰ καμάρα. Ὁ ἄλλος ἔχει γονιοὺς μὰ ὁ πατέρας του, μεθυσμένος, τὸ τσακίζει κάθε βράδυ στὸ ξύλο καὶ καὶ τοῦ παίρνει τὶς πεντάρες ποὺ μάζεψε, κάνοντας θελήματα ὅλη τὴ μέρα, γιὰ νὰ τὰ πιῇ. Προτιμάει νὰ μὴ πηγαίνῃ στὸ σπίτι. Γλυτώνει τὸ ξύλο μὰ δὲ βλέπει τὴ μάννα του καὶ πεθαίνει ἀπὸ τὸ κρύο.

Οἱ δύο κύριοι τελειώσανε ἀπὸ ὥρα τὴν κουβέντα τους· εἴπανε ὅλα ὅσα εἴχανε νὰ ποῦνε, τὰ ξαναμασσήσανε γιὰ χιλιοστὴ φορά· τώρα κάθουνται ἀμίλητοι κοιτάζοντας τὴ βροχή. Ὁ ἕνας συλλογιέται τὸ καλὸ φαΐ ποὺ τονὲ περιμένει στὸ σπίτι, ὁ ἄλλος τὴ γυναικούλα του, τὰ παιδάκια του ποὺ μαζεύονται ὅλοι καθε βράδυ ὕστερις ἀπὸ τὸ φαΐ στὴν τραπεζαρία, σὲ χρυσῆ, ὁλόγλυκη συντροφιά· τὸ καναρίνι τίναξε τὰ φτερά του μέσα στὴ συρματένια φυλακή του τρομαγμένο σὰν ἀπὸ κακὸ ὄνειρο. Μιὰ πεταλουδίτσα τριγυρίζει γῦρο στὸ γυαλὶ τῆς λάμπας μὲ ἀνεξήγητη πιμονή. Ἄξαφνα ἀκούστηκε ἕνας μικρὸς χτύπος. Κάποιος χτυποῦσε τὸ τζαμένιο φεγγίτη τῆς πόρτας. Οἱ δύο κύριοι σηκώσανε τὰ κεφάλια τους. Ἕνα πουλάκι, εἶπε ὁ ἕνας ἀδιάφορα. Τὸ πουλὶ χτυποῦσε τὶς φτεροῦγες του ἀπάνω στὰ τζάμια· ζητοῦσε φαίνεται μέρος νὰ μπῇ. Κάποτε ἀνακάλυψε κάποια τρυπίτσα στὸ τζάμι καὶ τρύπωσε. Γύρισε ἀπὸ δῶ γύρισε ἀπὸ κεῖ κάμποση ὥρα ὅσο ποὺ ἀκούμπησε σ' ἕνα καρφὶ ἀψηλά. Εἴτανε μούσκεμα ἀπὸ τὴ βροχή· θὰ κρύωνε· ἄρχισε νὰ ψειρίζεται, φαινότανε σὰν ἐφχαριστημένο ἐκεῖ· ὄξω δὲ βρῆκε μέρος νὰ κουρνιάσῃ ὅταν πλάκωσε ἡ βροχή. Πλανήθηκε κάμποσο τρέμοντας ἀπὸ τὸ κρύο· ἡ ψυχούλα του παγωμένη ἀπὸ τὸ φόβο· τὸ αἷμα του κομμένο. Τώρα πιὰ εἶναι καλά. Μέσα στὸν καφενὲ ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι χλιαρὴ κι ὁ ὕπνος γλυκός. Τὸ πουλάκι θὰ στεγνώσῃ, θὰ κοιμηθῇ ἥσυχα ὥς τὸ πρωί. Τίναξε τὰ φτερά του καὶ καλοκάθισε στὸ καρφὶ τοῦ τοίχου· ἡ ψυχίτσα του ἦρθε στὸν τόπο της.

Ὁ καφετζῆς ἄνοιξε ἄξαφνα τὰ μάτια του· χασμουρήθηκε ἀνοίγοντας τὸ στόμα του σὰ φοῦρνο, τανύστηκε, κάτι μουρμούρισε. Τὸ πουλάκι εἶχε χώσει τὸ κεφάλι του κάτω ἀπὸ τὴ φτερούγα του. Ὁ καφετζῆς τὸ εἶδε.

— Μπᾶ, εἶπε.

Ἡ πρώτη σκέψη του εἴτανε νὰ τὸ πιάσῃ. Πῆρε ἕνα πανὶ κι ἄρχισε νὰ τὸ κουνάῃ στὸν ἀέρα. Τὸ πουλὶ φοβήθηκε καὶ φτερούγισε τρομασμένο· ὅ,τι τὄπαιρνε ὁ ὕπνος ἔπειτα ἀπὸ τὴν κρύα τρομάρα· τὸ κυνήγησε, τὄφερε ἀπὸ δῶ, τὄφερε ἀπὸ κεῖ, δὲν μπόρεσε νὰ τὸ πιάσῃ. Θύμωσε. Ἔπειτα ἄνοιξε τὴν πόρτα τοῦ δρόμου. Ἕνας κρύος ἀέρας χύθηκε μέσα· τὸ φῶς τῆς λάμπας παρ' ὀλίγο νὰ σβυστῇ· ὁ γέρος ποὺ διάβαζε τὴ φημερίδα σταμάτησε τὸ διάβασμα.

— Θὰ μᾶς πουντιάσῃς, κὺρ Πέτρο, εἶπανε οἱ δυὸ κύριοι

Τὸ πουλὶ κυνηγημένο, τρομαγμένο βρῆκε τὴν πόρτα ἀνοιχτὴ καὶ χύθηκε ὄξω. Ὄξω σκοτάδι, κρύο τρυπητό. Ἡ πόρτα ξανάκλεισε· ὁ καφετζῆς ξανακάθισε στὸν μπάγκο καὶ σὲ λίγο ἀρχίνησε παλε τὸ κουτούλημα.

Ἡ βροχὴ τώρα εἶχε σταματήσει.

— Καιρὸς νὰ πηγαίνουμε, εἶπε ὁ ἕνας κύριος· θἀνησυχοῦνε στὸ σπίτι· καὶ σοῦχω ἕνα φαΐ ἀπόψε!

Φορέσανε τὰ βαρειὰ παλτά τους, σηκώτανε τοὺς γιακάδες τους, βυθίσανε τὰ χέρια στὶς τσέπες καὶ βγήκανε ὄξω. Ἡ θάλασσα βούιζε· τὰ ποτάμια τῆς βροχῆς κατεβαίνανε ὁρμητικὰ γιὰ νὰ χυθοῦνε στὴ θάλασσα. Ὁ οὐρανὸς γεμάτος σύννεφα μαῦρα. Τὸ φεγγάρι κρυμμένο δειλὰ πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα. Οἱ δυὸ κύριοι εἴπανε τὴν καληνύχτα. Τὴ στιγμὴ ποὺ χωριζόντανε, τὸ πόδι τοῦ ἑνὸς σκόνταψε σὲ κατι τί. Ἔσκυψε νὰ ἰδῇ τί εἴτανε. «Ἕνα πουλάκι» εἶπε καὶ τράβηξε τὸ δρόμο του βιαστικός Τὴν ἴδια στιγμὴ βγήκανε κ' οἱ δυὸ μάγκες ἀπὸ τὴν καμάρα. Πατούσανε ἀπάνω στὶς λάσπες. Δὲν εἴχανε ποὺ νὰ πᾶνε· ἂν τοὺς ἀνοίγανε στὸ φοῦρνο, καλά.

— Δὲς πᾷς στὴ μάννα σου ἀπόψε; ρώτησε ὁ ἕνας. Ὁ ἄλλος εἶχε σκύψει χάμω· κάτι κρατοῦσε στὰ χέρια του.

— Ρέ, γιὰ ἰδὲς ἕνα πουλάκι!

Ὁ μικρὸς ζύγωσε τὸ κεφάλι του

— Τὸ κακόμοιρο· θὰ ψόφησε ἀπὸ τὸ κρύο!

— Ζεστὸ εἶναι ἀκόμα!

Τὄχωσε μὲ ψυχοπόνια στὸν κόρρο του ἀπάνω στὸ κρέας του γιὰ νὰ τὸ ζεστάνῃ. Μὰ τὸ πουλάκι εἴτανε πιὰ νεκρό. Οἱ δυὸ μάγκες ξακολουθήσανε ἀμίλητοι τὸ δρόμο τους μέσα στὸ σκοτάδι.

— Νὰ μᾶς ἀνοίγανε στὸ φοῦρνο! συλλογιόντανε.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Ἐντοκοι καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζιτικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσὸν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στερλίνας ἀποδοτέας εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρκεῖς.

Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρώνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς ὃ ἐγίνετο ἡ κατάθεσις εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὄψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ὁμολογιούχου.

Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρώνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης.

Τόκοι τῶν καταθέσεων.

1 1)2	τοῖς	ο)ο	κατ'	ἔτος	διὰ	καταθέσεις	ἢ μην.
	»	»	»	»	»	»	1 ἐτ.
2 1)2	»	»	»	»	»	»	2 ἐτ.
3	»	»	»	»	»	»	4 ἐτ
4	»	»	»	»	»	»	5 ετ.

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι.

'Ο ΝΟΥΜΑΣ,,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν 'Ελλάδα Δρ. 10.—Γιὰ τὸ 'Εξωτερικὸ Φρ χρ. 10.

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ : Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, 'Ομόνοιας, 'Υπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιόδρομου, (Ὀφθαλμιατρεῖο), Βουλῆς, Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηρόδρομου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεῖα Στουρνάρα), 'Εξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα «'Εστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ὁδὸς Σταδίου, ἀντικρὺ στὴ Βουλή). Στὸ Βόλο βιβλιοπωλεῖο Χριστόπουλου.

'Η συντρομὴ πληρώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

'Η κριτικὴ τοῦ "Ερμονα. — Κάπιες ἀνοησίες γιὰ τοὺς Κορφούς. — 'Ο «'Αρχιτέκτων» Μάρθας— Γιὰ τὸ σημερνὸ ἄρθρο καὶ γιὰ τὸ συγγραφέα του.

***Η ΚΡΙΤΙΚΗ** τοῦ "Ερμονα γιὰ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γόφτου» θὰ δημοσιευτεῖ στὸ φύλλο τῆς ἄλλης Κυριακῆς. Τὴ λάβαμε ἀργά, εἶναι κι ἀρκετὰ μεγάλη, 46 μεγάλα χερόγραφα, ὥστε μᾶς εἶταν ἀδύνατο νὰν τὴ δημοσιέψουμε σήμερα, καθὼς τὸ εἴχαμε ἀναγγείλει στὸ περασμένο φύλλο. Μὰ δὲ βλάφτει· καὶ μῆνες ἀκόμα νἀργοῦσε τὸ ἄρθρο τοῦ "Ερμονα, πάντα στὸν καιρό του θἄτανε, ὅτα θὰ δημοσιευότανε. Γιατὶ ὁ "Ερμονας βλέπει τὸ «Δωδεκαλογο» ὅπως θὰν τονὲ δοῦν οἱ μελλούμενες γενιὲς καὶ μιλάει γι' αὐτόνε μὲ τὸ σεβασμὸ καὶ μὲ τὸ θαμασμὸ ποὺ θὰ μιλήσουνε γιὰ τὸ ἐθνικώτατο καὶ τὸ ἀθάνατο αὐτὸ ποίημα οἱ καλοσυνείδητοι καὶ πλατιόθωροι κριτικοὶ ποὺ στὰ κατοπινά μας χρόνια θὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ποίημα, ἀφοῦ ὁ «Δωδεκάλογος» εἶναι καμωμένος νὰ γεννήσει καινούρια 'Εθνική, συνεπῶς καὶ καινούρια φιλολογική, συνείδηση. Διαβάζοντας κανεὶς τὴν κριτικὴ μελέτη τοῦ "Ερμονα βλέπει πὼς ὁ μεγάλος ποιητὴς βρῆκε τὸν ἄξιο κριτικό του.*

"Ο,τι εἶπε τελευταῖα ὁ Ψυχάρης, συγκρίνοντας τὸν Παλαμᾶ μὲ τὸ Σολωμὸ κι ὅ,τι μᾶς τραγούδησι στὸ περασμένο φύλλο ὁ 'Ιξίονας, ἔρχεται ὁ "Ερμονας καὶ τἀποδείχνει μὲ τὴ βαθιά του κριτική, ἀνακηρύχνοντας τὸ «Δωδεκάλογο» μονάκριβο ἀδέρφι τῆς 'Ιλιάδας καὶ βάζοντας τὸν Παλαμᾶ πλάι στὸ Δάντη καὶ στὸ Σαιξπηρο. Καὶ τ ὰ π ο δ ε ί χ ν ε ι, εἴπαμε· γιατὶ ὁ "Ερμονας μεγάλα λόγια δὲ μεταχειρίζεται καὶ δὲ μιλάει ποτὲ στὰ κουτουροῦ, πασκίζοντας πάντα καὶ τὸ παραμικρότερο νὰν τὸ δικιολογεῖ καὶ νὰ δίνει σὲ κάθε ἔργο ὅ,τι τοῦ ἀξίζει. 'Ο "Ερμονας, μπορεῖ νὰ πεῖ κανείς, ζυγιάζει τὰ ἔργα μὲ τὴ ζυγαριὰ ποὺ ζυγιάζει ὁ χρυσικὸς τὸ χρυσάφι.

Τί ἀξίζει ὁ «Δωδεκάλογος» μᾶς τὸ μαθαίνει ὁ "Ερμονας. Οἱ φημερίδες, οἱ καημένες, καὶ τὰ περιοδικά μας τὰ νερόβρασταπ, ποὺ ξαφνιαστήκανε καὶ χαιρετήσανε γιὰ φιλολογικὴ δόξα μιὰ φράση τοῦ Χριστομάνου «'Η αὐτοκρατορισσα 'Ελισάβετ δὲ β ά δ ι ζ ε ἀ λ λ ὰ ἐ π ρ ό β α ι ν ε», δὲ συγκινηθήκανε καθόλου γιὰ τὸ ἀθάνατο ποίημα καὶ δὲ μιλήσανε, μὰ κι ὅσες κι ὅσα μιλήσανε τὸ ρεκλαμάρανε, καὶ δὲν τὸ κρίνανε, ἀφοῦ δὲν κουραστήκανε νὰν τὸ μελετήσουνε καὶ νὰν τὸ νιώσουν—μάλιστα ἡ φιλολογικὴ Γερουσία τοῦ Ζαχαράτου τὸ βρῆκε καὶ φλύαρο. Περισσότερο συγκινοῦνται ἀπὸ τὰ δράματα τοῦ Κυριακοῦ καὶ τοῦ Δημητρακόπουλου κι ἀπὸ τὰ καλαμπούρια τοῦ κ Μπάμπη 'Αννίνου. Καλὰ τὰ γράφει κι ὁ "Ερμονας. «Μερικὰ ἔργα δὲν κρίνουνται. Μᾶς κρίνουν κεῖνα.» Καὶ ὁ «Δωδεκάλογος» στάλήθεια μᾶς ἔ κ ρ ι ν ε. "Ας δοῦμε τώρα κι ἂν τὸ καταφέρει νὰ μᾶς ἀλλάξει καὶ νὰ μᾶς κάνει νὰ μὴ χαμωσερνούμαστε καὶ χαμωβλέπουμε.

*

ΔΕ ΓΡΑΨΑΜΕ λέξη γιὰ ὅσες ἀνοησίες ξεστόμισε μιὰ δασκαλοθρεμένη κυρά, κρίνοντας τελευταῖα ἀνόητα, ἐπιπόλαια καὶ κακόπιστα τὴν Κερκυραϊκὴ κοινωνία, γιατὶ καρτερούσαμε πάντα κάτιος δικός μας ἀπο κεῖ νὰ μᾶς τὴ συγυρίσει τὴν κυρὰ καὶ νὰ γκρεμίσει τὶς ἀδιάντροπες ψευτιές της. Μὰ οἱ Κορφιάτες δὲ μιλήτανε. Θὲ γελάσανε μοναχὰ, καὶ τὸ μολογοῦμε πὼς τὸ γέλιο τους εἶναι ἡ καλύτερη ἀπάντηση.

*

ΜΑΣ στάλθηκε κάπιο ἄρθρο γιὰ τὸν «'Αρχιτέκτονα Μάρθα» τοῦ Νιρβάνα μὰ λυπούμαστε πολὺ δὲ μᾶς περισσεύει τόπος νὰν τὸ τυπώσουμε. "Επειτα δὲ λέει καὶ μεγάλα πράματα καὶ ἡ ἐπίκρισή του, σὲ πολλὲς μεριές, μᾶς φαίνεται ὁλωτελέλου ἄδικη. "Εχει ὅμως καὶ μερικὰ νόστιμα. Λέει λ. χ. πὼς «στὶς ἐφημερίδες δὲν κριθήκε τὸ ἔργο μά ὁ συγγραφέας του, ποὺ ἐπειδὴ ἔτυχε νἆναι καλὸς ἄθρωπος ἄκουτε ὅλο καὶ καλὰ λόγια. 'Αν τὄγραφε τὸ δοξάμι κανένας ἀπὸ κεῖνους ποὺ ξεπινάζουν ἀλύπητα τὶς δημοσιογραφικὲς γοῦνες, θὰν τοῦ ψέλνανε τὸν ἀνεβαλλόμενο. Οἱ φημερίδες μας κρίνουν πάντοτε τὰ πρόσωπα κι ὄχι τὰ ἔργα. Νὰ τί ἔσωσε τὸ Νιρβάνα καὶ τὸ ἔργο του. 'Ο ἄθρωπος τὸ συγγραφέα». Λέει καὶ τοῦτο ἀκόμα. «'Αδικα κατηγορήσανε μερικοὶ τὸν κ. Νιρβάνα πὼς τὸ ἔργο του δὲν εἶναι Ρωμαίικο. 'Εγὼ ξεναντίας τὸ βρίσκω παραπολὺ Ρωμαίικο. Ποιά εἶναι ἡ βάση του ; Νὰ κρύβουμε ἀπὴ τοὺς ἄλλους τὴ συφορὰ καὶ νὰν τοὺς ἀρίνουμε νὰ πιθαίνουν εὐτυχισμένοι. Μήπως τὸ ἴδιο δὲν κάνουμε καὶ μεῖς ὡς ἔθνος ; Μᾶς ἀρέσει νὰ κρύβουμε τὰ χάλια μας καὶ νὰν τὰ θαρροῦμε ἀρετές, κι ἂν βρεθεῖ κανεὶς νὰ μᾶς τὰ φωνάξει, τονὲ λέμε προδότη. 'Ο Νιρβάνας σὰ Ρωμιὸς σκέρτηκε καὶ σὰ Ρωμιὸς ἔγραψε. Σὰ Ρωμιοὶ πρέπει λοιπὸν καὶ μεῖς νὰ τὸν κρίνουμε. "Α μυρίζει πάλι πουθενὰ ξενικὴ ἐπίδραση, δὲν πρέπει νὰ παραξενευόμαστε καὶ γιὰ τοῦτο. Μήπως ἀλάκαιρη ἡ κοινωνικὰ ζωή μας δὲν εἶναι γιομάτη ξενισμούς ; Ρωμαίικο λοιπὸ σημάδι καὶ τοῦτο, ποὺ πρέπει νὰν τὄχει κάθε ἔργο σὰ θέλει νὰ ποζάρει γιὰ Ρωμαίικο».

*

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ἄρθρο τοῦ σημερνοῦ φύλλου εἶναι γραμένο ἀπὸ γνωστὸ φιλόλογο δημοτικιστὴ ποὺ σπουδάζει σήμερα στὴ Γερμανία καὶ ποὺ μιὰ μέρα θὰ ὠφελήσει σημαντικὰ τὸ ἔθνος, ἀφοῦ ἔχει σκοπό, ἅμα γυρίσει δῶ, νὰ δουλέψει ριζοσπαστικά, ποὺ πάει νὰ πεῖ ἐθνικά, κι ὄχι ρουτινιέρικα. Μπορεῖ σὲ μερικὰ καθίκαστα νὰ μὴ συφωνάμε μαζί του καὶ μπορεῖ σ' ἄλλο φύλλο νὰ ποῦμε καὶ μεῖς τὴ γνώμη μας. Κεῖνο ὅμως ποὺ θέλουμε σήμερα νὰ ποῦμε εἶναι ὅτι λυπούμαστε κι ἀπροῦμε πῶς ἕνας τόσο δυνατὸς καὶ καλοσυνείδητος δημοτικιστὴς κάνει ἀπιστίες φοβερὲς στὴ Δημοτική, ἀφοῦ ἀσκημίζει τὴ γλώσσα του μὲ τόσες λέξες καὶ τύπους δασκάλικους.

Στέλνοντάς μας τὸ ἄρθρο του μᾶς παρακάλεσε νὰ μὴν τοῦ ἀλλάξουμε οὔτε συλλαβὴ καὶ σεβαστήκαμε τὴ θέλησή του, μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα πάντα πὼς ἅμα δεῖ τὸ ἄρθρο του κορνιζωμένο ἀπὸ τόσα ἄλλα ἄρθρα καὶ ποιήματα γραμένα στὴν καθάρια δημοτική, θὰν τὸ παραδεχτεῖ κι ὁ ἴδιος πὼς ἀδικιέται καὶ τὸν ἀγώνα πὼς ἀδικεί, ξεφεύγοντας ἀπὸ τὴν τάξη καὶ τὸν κανόνα ποὺ ὅλοι σήμερα οἱ δημοτικιστάδες παραδεχτήκαμε.

Καὶ τοῦτο τὸ χαραχτηριστικό· ὅταν ὁ συγγραφέας τοῦ σημερνοῦ ἄρθρου εἴτανε νὰ ξεταστεῖ στὸ Πανεπιστήμιο εἶπε σὲ κάπιο ἀνιψίδι τοῦ Μιστριώτη·

— Πές τοῦ μπάρμπα σου πὼς σήμερα θὰ ξετάσει ἕνα δημοτικιστή.

Καὶ ξετάστηκε καὶ πῆρε 'Αριστα.

Ο,τι ΘΕΛΕΤΕ

— "Ενα ς ποὺ μετατέθηκε, χωρὶς Βασ. Διάταγμα ἀπὸ τὸν τέταρτο στίχο στὸ δεύτερο στὴν ἄκρη, τοῦ ὕμνου τοῦ Παλαμᾶ «Γιὰ τὰ ἑκατόχρονα τοῦ Γαριβάλδη» ἄλλαξε κάπιους τοὺς πρώτους στίχους ποὺ πρέπει νὰ διαβαστοῦν ἔτσι·

«Ντόπια λουλούδια φόρτωσα στὸ φτερωμένο τὸ ἄτι
γιὰ νὰ ὑψωθῆ καὶ νὰ σὲ βρῆ καὶ νὰ σοῦ τὰ προσφέρη·
Γιατ' εἶσαι τῆς πατρίδας σου καὶ τῶν πατρίδων ὅλων·
λουλούδια ἐσέ σοῦ πρέπουνε κι ἀπ' ὅλες τὶς πατρίδες.

— Οἱ «Νεκροὶ τῆς Ζωῆς» τοῦ Κώστα Παρορίτη πουλιοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα, «'Εστίας» καὶ 'Ελευθερουδάκη.

'Ο κ. Dieterich μετάφρασε τελευταῖα Γερμανικὰ καὶ δημοσίεψε στὸ δεύτερο Τόμο τοῦ περιοδικοῦ Granzboten τὸν *Κουτσοβασίλη*, δίγγημα παρμένο ἀπὸ τὴ «Ζωὴ τοῦ ..ειλινοῦ» ποὺ τυπώθηκε πέρσι καὶ στὸ «Νουμᾶ».

— Βγήκανε σὲ τόμο διάφορα διηγήματα τοῦ Βαρλέντη μὲ τίτλο «Δόξα καὶ Ζωή» καὶ μὲ πρόλογο τοῦ 'Αργύρη 'Αφταλιώτη.

— Στὸν ἴδιο πρόλογο ἀναφέρνοντας ὁ 'Ερταλιώτης καὶ τὰ διηγήματα τοῦ Παύλου Νιρβάνα ποὺ δημοσιευτήκανε στὸ «Νουμᾶ» καὶ βγήκανε τώρα τελευταῖα καὶ σὲ τόμο ξεχωριστό, τὰ λέει «Φιλοδούλευτα πετράδια».

— 'Ο χαραχτηρισμὸς τοῦ 'Ερταλιώτη εἶναι ἡ τιμητικώτερη κρίση για τὰ διηγήματα τοῦ Νιρβάνα.

— Εἴδαμε τόμερρο βιβλιαράκη πολύβγαλε ὁ «Monde Hellenique» μὲ τὸ «Θάνατο τοῦ Παλληκαριοῦ» τοῦ Παλαμᾶ σὲ Γαλλική μετάφραση.

— 'Υστερ' ἀπὸ λίγο ὁ διευθυντὴς τοῦ Monde Hellenique» λογαριάζει νὰ μᾶς δώσει σὲ ξεχωριστὰ βιβλιαράκια διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη, Καρκαβίτσα κλπ. κ' ἔτσι σιγὰ σιγὰ τὴ φιλολογία μας, ποὺ ἐδὲν καταδέχουνται νὰν τὴν ξέρουν οἱ Ρωμιοί, θὰν τὴ μάθουν οἱ Φραντζέζοι. "Ισως, εἶπε πολὺ σωστὰ κάπιος, τότε τὰ διαβάσουν κ' οἱ Ρωμιοὶ σὲ γαλλικὲς μετάφρασες.

— 'Ο βαθὺς κριτικὸς τῆς «'Εστίας» κ. 'Αντρίας, γράφοντας τελευταῖα γιὰ τὰ διηγήματα τοῦ Παρορίτη τὰ βρῆκε «καλὰ μέν, ἀλλὰ γραμένα εἰς τὴν Σανσκριτικήν». 'Ο καημένος ὁ κ. 'Αντρίας !

— Νὰ γράψουμε καὶ τοῦτο, γιατὶ δὲν ἠξίζει νὰ πάει χαμένο· ὁ κ. Γρ. Ξενόπουλος γράφοντας τὶς προάλλες στὸ «Νέο "Αστυ» γιὰ τὸ «Θάνατο τοῦ Παλληκαριοῦ» ποὺ τονὲ μετάφρασε ὁ κ. Clement καὶ τονὲ δημοσίεψε στὸ «Φιγαρώ», εἶπε ὅτι ἀπορεῖ πὼς ἔχει τόσα λάθια (;) μετάφραση ποὺ τὴ διόρθωσε ὁ κ. Ψυχάρης.

— 'Οταν τονὲ ρωτήταμε ποῦ τὸ ξέρει πὼς τὴ διόρθωσε ὁ κ. Ψυχάρης, μᾶς ἀπάντησε «Μοῦ τὸ εἶπανε».

= Τοῦ τῆ εἶπανε καὶ τὄγραψε ! Καμιὰ μέρα θὰν τοῦ ποῦν πὼς πέταξε ὁ γάιδαρος καὶ θὰν τὸ γράψει.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Θεμ. Μπαμπ. στὴ Σκόδρα. Λάβαμε τὴ συντρομὴ τοῦ 907 καὶ σ' εὐχαριστοῦμε.—Ζεῖδ.. στὴ Μιτυλήνη. Τὰ βιβλία σοῦ τὰ στέλνουμε μὲ τὸ σημερνὸ ταχυδρομεῖο. Νὰ μᾶς συμπαθᾶς, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι φίλοι ποὺ ἀργήσαμε λίγο, μὰ τώρα ποῦ τέλιωσε ἡ καλοκαιριάτικη διακοπὴ θὰν τὰ στείλουμε σὲ ὅλους.—κ. Λ. Ξ. Σ' εὐχαριστεῖ. Τὰ «Χωριάτικα γράμματα» τὰ λογαριάζει 16—20. Λέει μάλιστα νὰν τὰ βγάλει ἀργότερα καὶ σὲ βιβλίο, μαζὶ μὲ τὶς «Πέντε μέρες στὴν Πόλη» καὶ μὲ δυὸ τρία διηγήματα.

ΣΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

τὸ γραφεῖο καὶ στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ Σακέτου (ὁδὸς Σταδίου, ἀντίκρυ στὴ Βουλή), πουλιοῦνται ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ τὸ ἕνα καὶ 1,25 φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικό, τἀκόλουθα βιβλία : τοῦ ΨΥΧΑΡΗ «Τὄνειρο τοῦ Γιαννίρη» — τοῦ ΠΑΛΛΗ «Ἥλιος καὶ Φεγγάρι»—τοῦ ΦΩΤΙΑΔΗ «Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ Ἐκπαιδευτική μας ἀναγέννητρα—τοῦ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ «Ἱστορία τῆς Ρωμιοσύνης»,«Μαζώχτρα καὶ Βρουκόλακας» καὶ «Νησιώτικες Ἱστορίες»—τοῦΔ.ΤΑΝΤΑΛΙΔΗ «Οἱ σκιές μου»—τοῦ ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ«τὸ Ἀνεχτίμητο» (δράμα)—τοῦ ΗΛΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ «Θρησκεία καὶ Πατρίδα» —τοῦ ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ «Τὰ Παλιὰ καὶ τὰ Κοινούρια» —τοῦ Γ. ΑΒΑΖΟΥ «Ἡ ματιά»—τοῦ Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ «Ζωντανοὶ καὶ πεθαμένοι» καὶ «Ὁ Ἄσωτος» (δράματα)— τοῦ ΛΟΓΓΟΥ «Δάφνης καὶ Χλόη» (μεταφρ. Βουτιερίδη)— τοῦ ΕΥΡΙΠΙΔΗ «Ἡ Μήδεια» (μεταφρ. Περγιαλίτη)—τοῦ ΣΟΦΟΚΛΗ «ὁ Αἴας» (μεταφρ. Ζήσιμου Σίδερη).

Η ΙΛΙΑΔΑ μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν 'Αλεξ. Πάλλη δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 1/2 γιὰ τὸ ἐξωτερικό.

Ο ΑΘΡΩΠΙΝΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ τῆς κ. 'Αλεξάντρας Παπαμόσχου, χρυσοδεμένος, δρ. 1 1/2 καὶ φρ. χρ. 2 γιὰ τὸ ἐξωτερικό.

Τοῦ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ «Ἴαμβοι καὶ Ἀναπαιστοι»— «Τρισεύγενη»—«Γράμματα»—«Ἀσάλευτη Ζωή», 6 δρ. ἀντὶς 12 ποὺ πουλιοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα. Γιὰ τὶς ἐπαρχίες τ,50 καὶ γιὰ τὸ 'Εξωτερικὸ 7 φρ. χρ. δίχως ἄλλο ἔξοδα γιὰ τὰ ταχυδρομικά.

Τοῦ ΙΔΑ «Μαρτύρων καὶ ἡρώων αἷμα.» δρ. 2.

Τοῦ Γ. ΜΑΡΚΕΤΗ Πλουτολογία (Δρ. 1) — Κριτικὴ τοῦ ἄδολου λογισμοῦ τοῦ Κάντ (δρ. 1) — Τὸ δασμολογικὸ ζήτημα στὴν 'Αγγλία (λεφτὰ 50)